

ONZE-LIEVE-VROUW VAN GUADALUPE HET WONDER VAN DE TEPEYAC

door

broeder Bruno Bonnet-Eymard

actief lid van het « Centro de Estudios Guadalupanos »

Eind juli van dit jaar begaf Paus Joannes-Paulus II zich voor de tweede keer tijdens zijn pontificaat naar het grootste bedevaartoord ter wereld: Guadalupe, vlakbij Mexico-Stad. Hij verklaarde er de zalige Juan Diego heilig. Bij die gelegenheid hebben de media, al dan niet uitvoerig en de meeste ongetwijfeld met een zeer kritische ingesteldheid, gesproken over de Wonderbaarlijke Beeltenis van de Heilige Maagd. Om het mirakel van Guadalupe en de figuur van Juan Diego alle recht te doen, wijden wij heel dit herfstnummer aan de vertaling van de schitterende studie die broeder Bruno in september 1980 publiceerde.

In 1531, tien jaar na de verovering van Mexico door de *conquistador* Hernando Cortez, verschijnt Onze-Lieve-Vrouw tot driemaal toe aan een tot het christendom bekeerde indiaan, genaamd Juan Diego. Zij vraagt hem om de bisschop van Mexico te verzoeken op de plaats van de verschijning, de heuvel van Tepeyac vlakbij de hoofdstad, een kapel ter harer ere te bouwen. De bisschop vraagt om een teken en de Maagd antwoordt hem door bij een vierde en laatste verschijning op het bovenkleed van Juan Diego op miraculeuze wijze haar eigen levensgroot portret af te drukken.

De *ayate* van Juan Diego met de wonderbare afbeelding hangt tegenwoordig achter glas in de reusachtige moderne basiliek van Guadalupe, vlakbij Mexico-Stad. De *Nueva Basílica* werd opengesteld in 1976 en biedt plaats aan meer dan tienduizend personen. In dit grootste bedevaartoord ter wereld komen miljoenen gelovigen geknield de beeltenis van hun « Kleine Moeder » vereren en vergiffenis vragen voor hun zonden. Elke Mexicaan is overtuigd van het miraculeuze karakter van de Beeltenis. Toen een journalist op een keer de voormalige president López Mateos ondervroeg over de « legende » van Guadalupe, kreeg hij meteen

volgend antwoord: « *Het gaat niet om een legende, en de afbeelding is zeer zeker niet door mensenhanden vervaardigd.* »

In 1979 werd ik uitgenodigd op het congres dat het *Centro de Estudios Guadalupanos* jaarlijks in Mexico inricht. Het was

Het middelpunt van de ultramoderne Nueva Basílica in Guadalupe is de wonderbare Beeltenis van de Maagd Maria. Leo XIII kroonde haar in 1895 en de H. Pius X gaf haar op 24 augustus 1910 de eretitel van « Hemelse Patrones van geheel Latijns-Amerika ».

voor mij de gelegenheid niet alleen om vooraanstaande internationale specialisten te ontmoeten, maar ook om de vereerde « *Guadalupe* », de Maagd van Guadalupe, met eigen ogen te aanschouwen. Daar in de basiliek, temidden van de massa's pelgrims die vaak te voet of met de fiets vanuit het verre platteland naar Guadalupe trekken, heb ik de Mexicaanse ziel leren kennen. Een menigte verpauperde, vuile en ondervoede mensen sleept zich op de knieën voort over de esplanade om vergiffenis voor begane zonden te vragen; vurig zingend en met een veldragen geloof werpen ze zich neer aan de voeten van de Heilige Maagd en betonen haar hun liefde door allerlei heldhaftige verstervingen...

In deze studie wil ik op een wetenschappelijke manier, zonder enig vooroordeel, het mysterie van Guadalupe onderzoeken. Aan mijn lezers vraag ik maar één zaak: dat ook zij alle mogelijke vooroordelen van zich afzetten en hun hart en geest openstellen.

EEN LIEFDESIALOOG

« *Juantzin, Juan Diegotzin!* »

De zachte roepstem doet Juan Diego niet schrikken, integendeel, zij doet het hart van deze *macehualli*, « man van het volk », van liefde opvlammen. De liefkozende vrouwenstem roept hem naar de top van de heuvel van Tepeyac. Hij houdt zijn blik al enkele momenten op die plek gevestigd, omdat een ongewoon harmonieus gezang als van zeldzame vogels zijn aandacht getrokken heeft. Plotseling valt de muziek stil, de kalmte keert terug en een verlokken stem roept zacht zijn naam: « *Mijn kleine Juan, mijn kleine Juan Diego!* »

Cuauhtlatóhuac, « Sprekende Adelaar », werd in 1524 gedoopt onder de naam Juan Diego. Hij is op het ogenblik van de gebeurtenis op de Tepeyac 57 jaar. Sinds hij zijn lieve echtgenote Lucía verloren is, gaan de gedachten van Juan Diego nog alleen naar de hemel uit. Als hij de prachtige muziek hoort, denkt hij dan ook dat hij in het paradijs is. Een inlands relaas van de gebeurtenissen, in het Nahuatl (de omgangstaal van de volkeren op het Mexicaanse grondgebied vóór de komst van het Spaans), drukt de gedachten uit die op dat ogenblik in zijn hoofd omgaan, zoals hij ze zelf later verwoordt: « *Verdien ik dit? Ben ik het waardig zoiets prachtigs te mogen aanhoren? Misschien ben ik gewoon aan het dromen? Waar ben ik? Wie weet wel in het Bebloemde Land waarover de ouden ons spraken, onze grootouders, het Land dat Voedt? Of ben ik in de Hemel?* »

Een duidelijk voorbeeld van hoe de nieuwe godsdienst nog doorspekt is met herinneringen aan de oude religie: de Verovering is dan ook nog maar tien jaar een feit! Maar het onderstreept de authenticiteit van het relaas, zoals tientallen andere details. Dit document in het Nahuatl wordt naar de beginwoorden *Nican Mopohua* genoemd. Er bestaan verschillende vertalingen van; wij volgen de Spaanse vertaling die gepubliceerd werd door het wetenschappelijk tijdschrift *Histórica*, orgaan van

het *Centro de Estudios Guadalupanos* (nr. 3, 2de trim. 1978).

DE VROUW TUSSEN DE ROTSEN

Juan Diego krom blijgestemd naar de plek van waaruit de stem geklonken had en ontdekte daar een mooie jonge vrouw, stralend van licht, die rechtop stond en hem vroeg dichterbij te komen. Toen hij vlak bij haar stond, was zij het die de liefdesdialoog aanvatte:

« *Luister, mijn kind, de kleinste van allemaal, waar ga je naartoe?* »

Juan Diego was gegrepen door bewondering voor deze schoonheid die niet van de aarde was. Haar kledij was als de zon; er schoten lichtstralen uit die alles een ander uitzicht gaven. De rotsen en de stenen van de dorre heuveltop, waartussen enkele acacia's en cactussen groeiden, zagen er plotseling uit als kostbare edelstenen. En de aarde baadde in het licht van regenbogen.

« *Vrouwe, mijn kind, mijn Koningin* », antwoordde de oude man die diep boog vóór de jonge en edele vrouw, « *ik ben op weg naar bezigheden die met God te maken hebben, datgene wat de dienaars van Ons Heer, de priesters, ons onderwijzen.* »

Die morgen, zaterdag 9 december 1531, eerste dag van het octaaf van de Onbevleete Ontvangenis, was de indiaan op weg naar de Mis in Tlatelolco, waar de franciscanen – de eerste missionarissen van Nieuw-Spanje – een soort van catechetisch centrum hadden uitgebouwd. Zij bedeedden er de sacramenten en gaven er christelijk onderricht aan een heel volk van neofieten die ze met veel moeite aan hun voorvaderlijkheidendom probeerden te ontrukken.

De jonge vrouw hernam: « *Weet en houd voor zeker, mijn zoon, de kleinste van allemaal, dat ik Maria*

DE INTOCHT VAN CORTEZ IN MEXICO

« Bij het eerste zwakke schemerlicht was de Spaanse bevelhebber opgestaan om zijn manschappen te laten aantreden. Ze scharden zich met kloppend hart rondom hun vaandels toen de trompet haar opwindende tonen over water en woud liet schallen, tot ze in de verre echo van de bergen wegstierven. De heilige vuren op de altaren van de talloze teocalli's, de piramidentempels, die men slechts flauw door de grijze ochtendnevels kon zien schijnen, toonden de ligging van de hoofdstad aan, tot tempels, torens en paleizen zich in het prachtige schijnsel van de zon, die haar eerste stralen over de oostelijke bergketen goot, volledig aan het oog vertoonden. Het was 8 november 1519: een zeer bijzondere dag in de geschiedenis, daar toen voor het

eerst Europeanen de hoofdstad van de westelijke wereld betraden. »

Zo beschrijft de historicus W. H. Prescott het grote moment in de wereldgeschiedenis waarop de Spaanse avonturier Hernando Cortez (Cortés, zoals hij zijn brieven ondertekende) met zijn vierhonderd Spanjaarden de eerste blik op Mexico mocht slaan, de hoofdstad van het rijk der Azteken.

Dreunend stapten de *conquistadores* voort, zonder te aarzelen.

Toen ze op de grote middenstraat waren gekomen, golfde hun een schitterende stoet mensen in prachtige kledij tegemoet. Achter drie staatsbeambten met een gouden staf in de hand deinde op de schouders van edellieden een gouden draagstoel. Het baldakijn was met bonte veren getooid, bezaaid met juwelen en in zilver gevat. Op een flinke afstand hield de stoet stil, en uit

de draagstoel stapte een lange, slanke man van omstreeks veertig jaar. Hij droeg een met parels en juwelen geborduurde mantel, waarvan de slippen om zijn hals waren vastgeknoot. Toen hij, steunend op de armen van twee van zijn edelen, naderbij kwam, spreidden dienaars katoenen kleden voor hem uit, opdat zijn voeten niet vuil zouden worden. Zo stond Montezuma II, keizer van het rijk der Azteken, voor Cortez.

Voor het eerst in de grootse geschiedenis van de ontdekkingen gebeurde het dat een mens van het christelijk avondland een vreemde cultuur niet uit haar puinhopen behoefde te reconstrueren, maar haar in levende lijve ontmoette...

uit: C. W. CERAM, *Götter, Gräber und Gelehrte* (Hamburg, 1949)

ben, volmaakt en altijd Maagd, Moeder van de ware God, van Hem door wie alles leeft, de Schepper van de mensen, de Meester van alles wat nabij is en de Heer van hemel en aarde. »

« De Meester van alles wat nabij is »: wellicht moeten we dit verstaan als « de Meester die bij de dingen is », een prachtige metafysische uitdrukking voor de nabijheid en betrokkenheid van de Schepper bij alles wat Hij geschapen heeft!

« Ik verlang heel vurig, en het is mijn wil, dat men op deze plaats voor mij mijn kleine teocalli bouwt. »

Het woord *teocalli* is een samenstelling van *teotl*, god, en *calli*, huis: « huis van god ». Het duidt de heiligdommen aan die de Mexicanen eertijds – in de tijd van de « grootouders » van Juan Diego – voor hun goden oprichtten op de top van steile piramides, waar priesters mensen slachtofferden op de offersteen. « In Mexico-Stad zelf bevond zich de hoge piramide van de Grote Teocalli, ingewijd in 1487 door keizer Ahuitzotl; op het platform ervan stonden niet één maar twee heiligdommen: de rood-witte tempel van Huitzilopochtli [de zonnegod] en de wit-blauwe tempel van Tlaloc [de regengod] » (Jacques Soustelle, *L'univers des Aztèques*, p. 75). De Spanjaarden verwoestten dit dubbelheiligdom van de zgn. *Templo Mayor*, samen met de kolossale onderbouw ervan.

De Maagd Maria vraagt dus heel bescheiden dat men op de top van de piramidevormige heuvel van Tepeyac, ten noorden van de lagune van Mexico, voor haar een kleine *teocalli* zou bouwen: *noteocaltzin*, « een kleine *teocalli* voor mij ». Maar het is niet haar bedoeling dat ze daar zou vereerd worden, als een nieuwe godheid; ze wil veeleer op die plaats de cultus van de « ware God », haar Zoon, vestigen:

« Daar zal ik Hem laten zien, Hem verheffen, Hem geven aan de mensen, door de bemiddeling van mijn liefde, mijn blik vol mededogen, mijn bijstand en mijn heil. »

Bovenstaande vertaling gaat terug op die van pater Mario Rojas Sánchez, die bij ons weten de enige is die deze woorden niet alleen wetenschappelijk juist vertaald heeft maar ook met respect voor de grote theologische rijkdom die erin vervat ligt. Wat de H. Maagd zegt, werpt in één ogenblik de wrede afgoden van de heidense godsdienst omver; tegelijkertijd lijken haar woorden ook de jonge christengemeenschappen van de Nieuwe Wereld vooraf te willen wapenen tegen het protestantisme dat weldra de Oceaan zal oversteken en dat zich zo stevig zal inplanten in het grote Noord-Amerika. In enkele lijnen openbaart zij hier haar rol van universele Middelaressen. Neen, zij vraagt niet dat men voor haar een kapel bouwt opdat zij daar zelf het voorwerp zou zijn van een vereringscultus, iets wat altijd al vreemd was aan het katholicisme. Zij wil in dat heiligdom slechts de middelaressen zijn van een openbaring van de ware God, haar Zoon, om Hem te laten zien, Hem te verheerlijken, Hem « aan de mensen » te geven, door de kracht van een eenvoudige blik vol medelijden die zij op hen werpt. Deze blik zal hen de genade schenken en hen tot het heil voeren. Over genade en heil beschikt zij soeverein, vermits haar Zoon alles in haar handen gelegd heeft.

MOEDER VAN BARMHARTIGHEID

« Ik ben jullie barmhartige Moeder, die van jou en die van jullie allemaal die op deze grond samen wonen, en de moeder van iedereen die, vol liefde voor mij, tot mij zal roepen en zijn vertrouwen in mij zal stellen. Op deze plek zal ik luisteren naar hun weeklachten en hun droefheid, om te troosten en om al hun pijn, hun miserie en hun lijden te verzachten. »

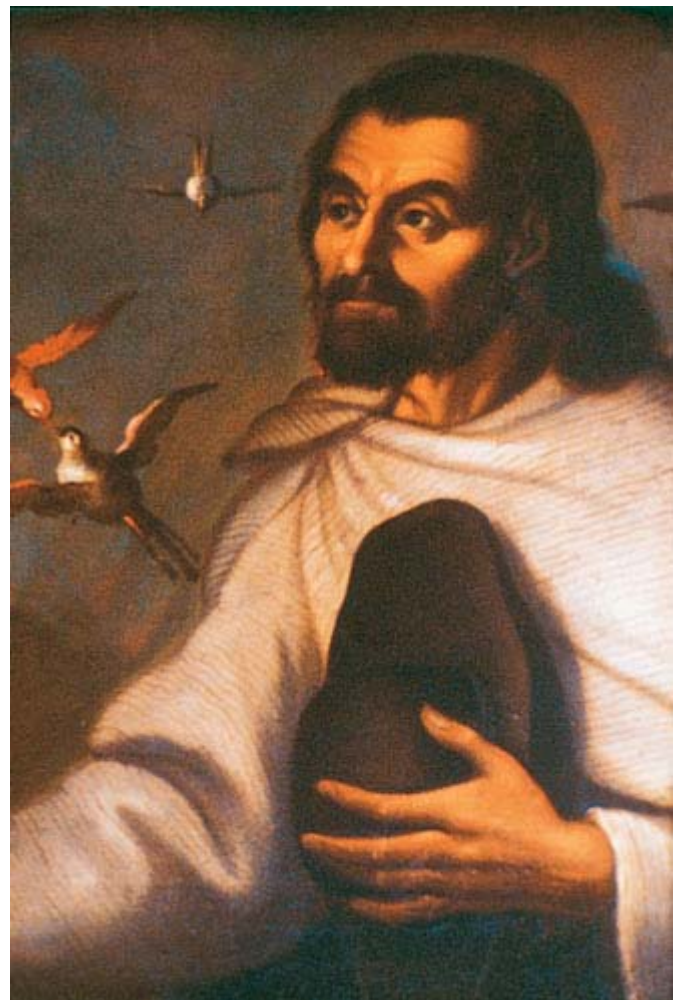
« Opdat dit zou kunnen gebeuren en mijn medelijken zich zou kunnen uiten, moet jij de bisschop van Mexico opzoeken in zijn paleis. Zeg hem hoe ik jou, mijn boodschapper, deze opdracht gegeven heb, om hem duidelijk te maken hoezeer ik ernaar verlang dat men hier mijn teocalli voor mij bouwt. Je moet hem alles vertellen wat je gezien en bewonderd hebt, en je moet hem trouw herhalen wat je gehoord hebt. »

« Wees er zeker van dat ik me zeer erkentelijk zal tonen en dat ik je gelukkig zal maken, dat deze opdracht waarmee ik je vandaag belast beloond zal worden, evenals de vermoeidheid en de last die je jezelf zal moeten getroosten om de opdracht tot een goed einde te brengen. »

« Zo, mijn allerkleinste zoon. Je hebt gehoord wat ik je gezegd heb. Ga nu en doe alles wat je moet doen. »

Elk van deze woorden stemt overeen met een welbepaalde geschiedkundige context, namelijk het moeilijke begin van de *Conquista*, zonder dat een of ander

Juan Diego, de ziener van de Tepeyac (1474-1548), geschilderd door Cabrera (1751). Paus Joannes-Paulus II verklaarde hem zalig op 6 mei 1990 en heilig op 31 juli 2002.

anachronisme toelaat de « Nican Mopohua » als een vervalsing van latere tijden te ontmaskeren. Een voorbeeld: het bisdom Mexico (1530) werd tot de rang van aartsbisdom verheven in 1547, en vanaf dat jaar wordt de bekleder ervan altijd aangeduid met zijn titel van aartsbisschop (Fray Fidel de Jesús Chauvet, o.f.m., *El Culto Guadalupano del Tepeyac*, p. 26). Maar het woord dat hier gebruikt wordt is wel degelijk *obispo*, bisschop, overeenkomstig de situatie ten tijde van de verschijning.

Er is meer. Vaak wordt met afschuw gesproken over de volkerenmoord op de indianen die een sombere schaduw geworpen heeft over het begin van de verovering van de Nieuwe Wereld. Het gaat er niet om zoveel vaststaande feiten in twijfel te trekken: de Spanjaarden hebben veel wrede daden begaan. Maar wanneer men deze feiten met veel bloederige details verhaalt, zou men ze ook in hun juiste politieke én godsdienstige context moeten plaatsen. We stoten hier namelijk op de controverse over de ziel van de inboorlingen.

Hierover schrijft Jacques Lafaye: « *De plotse confrontatie met een onbekend maar talrijk deel van de mensheid in een wereld die nog georganiseerd was volgens de kosmografie van de Griekse Oudheid, nog maar nauwelijks herzien door de Westerse Kerk, kon niet anders dan grote en ernstige vragen oproepen.* » Voor de diep-christelijke geestesinstelling van het zestiende-eeuwse Europa « *was de bovennatuurlijke bestemming van de mensheid één onlosmakelijk geheel. Van het lot van de indianen hing het lot van de christenheid af, en het lot van de indianen moest van in alle eeuwigheid vaststaan. Het probleem kwam er dus op neer dat de bewoners van de Nieuwe Wereld moesten geïdentificeerd worden met de nakomelingschap van één van de patriarchen uit de Bijbel, zodat ze op de een of andere manier verbonden konden worden met de afstamming van Adam – ofwel dat ze daarvan uitgesloten werden, wat óók in overweging genomen werd* » (J. Lafaye, *Quetzalcóatl et Guadalupe. La formation de la conscience nationale au Mexique*, pp. 59-60).

In de beginfase haalde deze laatste mogelijkheid blijkbaar de overhand: « *Er was letterlijk geen plaats voor deze vierde en laatste wereld, die te laat opgedoken was in de kosmologie die men geërfd had van Ptolemaeus en die door de Kerk in haar leer opgenomen was. Men wist niet wat aanvangen met de indianen. [...] Het kon wel een economische en geruststellende oplossing lijken hen gewoon af te snijden van de mensheid en hen gelijk te stellen met de monsters waarvan de antieke legenden bol stonden, en die men tot dan toe nog nooit had kunnen ontmoeten. Deze visie is terug te vinden op bepaalde gravures van het einde van de vijftiende eeuw, en zelfs van later. Deze stellingname hield het gevaar in dat elke poging tot evangelisatie zinloos zou worden, zoals al vlug begrepen werd door de missionarissen, die zich in hun drang om zielen te redden opwierpen als de grote verdedigers van de « menselijkheid » van de indianen. Maar de veroveraars zagen in de « on-menselijkheid » het grote voordeel dat ze de bewoners van de Nieuwe Wereld zonder mededogen konden uitbuiten. Het probleem van de natuur van de indianen was één van de terreinen waar de religieuzen in botsing zouden komen*

met de kolonisten, vooral tijdens de eerste generatie » (J. Lafaye, pp. 61-62).

Paus Paulus III kwam tussenbeide in dit ernstig meningsverschil. Zijn uitspraak was dat de indianen met rede begiftigd waren en bijgevolg bestemd om ook door het doopsel kinderen van God te worden. Maar de pauselijke brief *Cardinali toletano* en de bul *Sublimis Deus* dateren slechts van 1537. Lang vóór hem, op het einde van de vijftiende eeuw, had Isabella de Katholieke geprotesteerd dat de indianen haar onderdanen waren, net als de Spanjaarden, en dat het dus onrechtvaardig was hen tot de slavernij te brengen. Zij liet de indianen die naar Spanje meegebracht waren in vrijheid stellen. « *De menselijkheid van de indianen* », schrijft J. Lafaye, « *werd dan misschien wel in vraag gesteld door bepaalde geesten, maar was blijkbaar op geen enkel moment een probleem in de ogen van de machthebbers* » (p. 62). Niettemin zou Karel V pas in 1542 de « Nieuwe Wetten van de Indische Wereld » uitvaardigen, waardoor de indianen vrije onderdanen van de Kroon werden.

Ondertussen zou het inlands ras in Nieuw-Spanje uitgeroeid geweest zijn, zoals de eeuw daarop in Nieuw-Engeland gebeurde, waar men echt kan spreken van een **genocide**! Dat het in Mexico niet zover kwam, was te danken aan een mysterieuze gebeurtenis. Zonder die gebeurtenis is het onmogelijk te verklaren dat ten zuiden van de lijn Matamoros-San Diego, dwars doorheen het Amerikaanse continent, daar waar Amerika *Latijns* wordt, de indianen in leven gebleven zijn – niet bijeengegreden in enkele paleontologische reservaten, maar als vrije mensen, die hun bloed vermengd hebben met dat van hun veroveraars. **Deze gebeurtenis is de tussenkomst van de Maagd Maria**, in 1531, tien jaar na de *Conquista*, om het meningsverschil te beslechten op de meest eenvoudige en buitengewone manier: als vertrouweling koos zij een indiaan, en wel iemand van de laagste sociale klasse, een *macehualli*, « *el más pequeño* », « *de kleinste van allemaal* ». **Zij verklaarde hem dat zij zijn Moeder was en dat zij vervuld was van medelijden met hem, Juan Diego, en met al zijn gelijken.** En dat zou nog niets zijn als zij geen waarachtige Koningin was, met de macht om haar wil te doen respecteren.

DE « ALLERKLEINSTE » AMBASSADEUR

De indiaan boog diep en zei: « *Vrouw, mijn Koningin, ik vertrek om te doen wat je mij opgedragen hebt. Ik laat je nu alleen, ik, je arme dienaar.* »

Hij haastte zich recht naar het bisschoppelijk paleis langs de Koninklijke Weg, die de Tepeyac over de lagune verbindt met Mexico-Tenochtitlán. Maar de dienaars wilden de armzalige kerel niet toelaten bij de bisschop. Juan Diego bleef dan maar wachten met het koppig geduld van de nederigen, en werd uiteindelijk binnengelaten. In zijn eigen taal vertelde hij wat hij gezien en gehoord had, en een tolk vertaalde zijn relaas voor de pas aangekomen bisschop, Fray Juan de Zumárraga, een minderbroeder. Deze antwoordde: « *Mijn zoon, je moet een andere keer terugkomen. Ik ga over dit alles nadenken.* »

Dezelfde avond nog stond de ziener opnieuw op de top van de heuvel. De Hemelkoningin was er ook, op dezelfde plek als 's morgens. Zij wachtte hem op. Van

zodra hij haar zag, boog hij voor haar tot op de grond en zei:

« *Mijn Meesteres, mijn Vrouwe, mijn Koningin, mijn kleine meisje, ik ben gegaan waarheen je mij gezonden hebt; ik heb je woorden en je verlangen verteld. Met veel moeite ben ik er uiteindelijk in geslaagd binnengelaten te worden bij de Monseigneur die alle priesters leiding geeft. Hij heeft me goed ontvangen en vriendelijk naar mij geluisterd, maar uit zijn manier van antwoorden heb ik opgemaakt dat hij denkt dat de gedachte om een kerk (teocaltzin) te bouwen van mij komt en niet van jou.*

« *Daarom smee ik je, mijn Vrouwe, mijn Koningin, mijn kleine kind, belast liever iemand van adel of die in hoog aanzien staat met het overbrengen van je verlangen en je woorden, als je geloofd wil worden. Want ik ben toch maar een arme man, een arbeider, de laatste van het dorp. Ik ben niet op mijn plaats daar waar je mij naartoe stuurt. Och, mijn kleine Vrouwe, mijn kleine meisje, mijn Koningin, vergeef me, ik ga je verdriet doen en pijn, bij jou in ongenade vallen, en je gaat geïrriteerd zijn omwille van mij, mijn Vrouwe, mijn Meesteres.* »

De hemelse bezoeker gaf hierop volgend antwoord:

« *Luister asjeblief goed, mijn kleine kind. Ze zijn talrijk, mijn dienaars, al diegenen die ik zou kunnen belasten met mijn boodschap en die mijn wil zouden kunnen volbrengen. Maar het is absoluut noodzakelijk dat jij het precies bent die dit uitvoert, die spreekt, en dat mijn verlangen en mijn wil tot stand komen door jouw tussenkomst. Daarom verzoek ik je, mijn zoon, de allerkleinste, en beveel ik je om morgenvroeg terug te gaan naar de bisschop. En zeg hem opnieuw dat het de Maagd Maria is, de Moeder Gods, die je stuurt.* »

Juan Diego beloofde het, hoewel hij ook volhardde in zijn bezwaren:

« *Mijn Vrouwe, mijn Koningin, mijn kleine meisje, ik wil je gezicht niet ongelukkig zien en je hart geen verdriet doen: ik zal dus gaan, en met overtuiging. Misschien zal hij niet naar mij willen luisteren, of als hij naar mij luistert, zal hij mij dan geloven? En morgen bij zonsondergang zal ik je het antwoord van de bisschop komen brengen. Nu verlaat ik je, mijn dochter, de allerkleinste, mijn Maagd, mijn Vrouwe en mijn Koningin. De vrede zij met jou.* »

De volgende dag, 's zondags, ging hij zich na de mis in tranen aan de voeten van de bisschop werpen. Hij herhaalde de woorden van de Hemelkoningin waaraan Monseigneur geloof moest hechten, evenals aan haar verlangen dat men haar een kerk zou bouwen daar waar zij het vroeg.

Deze keer stelde de bisschop hem tientallen vragen: Hoe zag die Vrouwe eruit? Waar had hij haar gezien? Het oorspronkelijk relaas geeft het antwoord van Juan Diego niet weer maar zegt alleen: « *Hij vertelde alles aan de bisschop, al wat hij gezien en bewonderd had, en hij gaf er de beschrijving van, aantonend dat zij wel degelijk de Maagd was, de bewonderenswaardige Moeder van de Verlosser, Onze Heer Jezus Christus.* » Ongetwijfeld heeft hij verteld wat hij gezien had in de bewoordingen zelf die wij zouden gebruiken om de Beeltenis te beschrijven die wij vandaag aanschouwen [p. 5]: zij was een jonge

vrouw van een uitzonderlijke schoonheid met een mooi gelaat, bruin van tint en verlevendigd door een heerlijke, moederlijke glimlach. Haar handen waren gevouwen en haar hoofd neigde lichtjes naar rechts. Zij droeg een sluier die bezaaid was met gouden sterren en die tot op haar voeten reikte. Zij heeft de taille van een meisje van vijftien jaar en staat op een zwarte halve maan waarop zij haar rechtervoet zet. Ze verduistert de zon waarvan de stralen haar omgeven alsof ze uit haar eigen lichaam tevoorschijn schieten. Ze wordt ondersteund door een engel van wie we alleen de buste zien, met half ontplooide adelaarsvleugels: zijn voeten lijken op te gaan in het waas dat heel het visioen omgeeft.

Als dat de beschrijving van de ziener was, dan moest de bisschop toch wel onmiddellijk de « *Inmaculada* » herkennen, van wie de devotie in bijzonder aanzien stond bij de franciscanen. Maar de indiaan voegde er ongetwijfeld aan toe dat zij in verwachting was, omwille van een detail dat voor hem onbetwifelbaar moest zijn, en dat bracht de eerste bisschop van Mexico volkomen van zijn stuk.

DE BISSCHOP VRAAGT EEN TEKEN

Fray Juan de Zumárraga had iets anders nodig dan woorden. Hij vroeg om een teken. Juan Diego beloofde het aan de Hemelkoningin te vragen. Daarop liet de bisschop de ziener gaan, maar hij gaf aan enkele bedienden van zijn huis de opdracht de oude man te volgen. Toen de bedienden bij het ravijn in de buurt van de Tepeyac gekomen waren, zagen ze hem niet meer. Verdwenen! Ze zochten vruchteloos alle paadjes en struiken af, en dropen tenslotte terneergeslagen en boos af om aan de bisschop te vertellen hoe ze door die bedrieger in het ootje waren genomen.

Ondertussen had Juan Diego zijn *muchachita* teruggevonden en hij vertelde haar wat Monseigneur gevraagd had. « *Het is goed, mijn zoon* », antwoordde zij. « *Morgen zal je naar de bisschop het teken brengen dat hij je vraagt, opdat hij je zou geloven. Weet dat ik je zorgen, je inspanningen en je vermoeidheid zal belonen. Ga nu maar; ik verwacht je morgen.* »

Maar maandagmorgen was Juan Diego niet op de afspraak. Bij zijn thuiskomst had hij zijn oom Juan Bernardino zwaar ziek gevonden. En 's avonds vroeg de oom met aandrang aan zijn neef om in Tlatelolco een priester te gaan zoeken.

Op dinsdag 12 december dus begaf Juan Diego zich nog vóór zonsopgang op weg. Aan de voet van de Tepeyac gekomen, bij de weg naar de top, zei hij bij zichzelf: « *Als ik dit pad neem, zou het kunnen dat de Koningin me ziet en dat ze me tegenhoudt om me het teken te geven dat de bisschop vraagt. Maar ik moet me bezighouden met het ongeluk dat ons getroffen heeft, en die priester gaan zoeken. Mijn arme oom lijdt veel en hij kijkt uit naar dat bezoek.* » Daarom zocht hij een omweg om haar niet te ontmoeten. « *In zijn naïviteit dacht hij dat hij niet zou gezien worden door Haar die ons allemaal ziet* », luidt het commentaar van de « Nican Mopohua ». « *Hij zag haar terwijl zij afdaalde van de top van de heuvel waar zij hem de eerste keer verscheen was. Zij kwam hem tegemoet en hield vlak vóór*

hem halt: **« Wel, mijn kleine kind, waar loop je naartoe? Waar ga je heen? »**

Juan Diego was danig in de war, beschaamd en zelfs bevreesd. Hij viel op zijn knieën:

« Mijn Allerkleinste, mijn Koningin, God beware je! Hoe ben je deze morgen wakker geworden? Voelt je geliefde kleine persoon zich goed? Mijn Vrouwe, mijn kind, ik ga je gezicht en je hart bedroeven; weet je dat één van je kinderen op sterven ligt? Mijn oom is heel ziek, men kan de kwaal die zijn leven bedreigt niet genezen, hij gaat sterven en ik haast me naar één van je verblijven in Mexico. Daar ga ik één van de geliefden van Ons Heer zoeken, één van onze geliefde priesters om mijn arme familielid de biecht af te nemen en al het nodige te doen.

« Als ik dus voor het ogenblik die opdracht moet uitvoeren, beloof ik je wel dat ik op een ander moment zal terugkomen om je boodschap over te brengen. Vrouwe, mijn kleine meisje, vergeef me en wees nu geduldig met mij; ik wil je niet bedriegen, mijn kleine meisje, mijn kind. Morgen kom ik zonder fout zo vlug mogelijk terug. »

Toen zij deze uitleg gehoord had, sprak de barmhartige Maagd volgende woorden, die sindsdien door elke bedevaarder van zijn tocht naar de Tepeyac meegebracht worden als het kleinood bij uitstek van zijn armzalige leven:

« Luister goed naar mij, mijn kleinste, de allerkleinste, en bewaar het diep in je hart: wat je bedroeft, wat je bang maakt, betekent niets. Je gezicht mag er niet door getekend worden, en je hart evenmin. Heb geen angst voor die ziekte noch voor gelijk welke andere beproeving. Ben ik hier niet, ik die je moeder ben? Sta je niet in mijn schaduw, onder mijn bescherming? Ben ik het niet die je gezondheid ben? Lig je niet in de plooi van mijn mantel, in mijn schoot? Wat moet je méér hebben? Neen, heb geen angst en geen bitterheid. De ziekte van je oom mag je niet ongelukkig maken, want voor het ogenblik zal hij er niet van sterven. Wees gerust: hij is al genezen. »

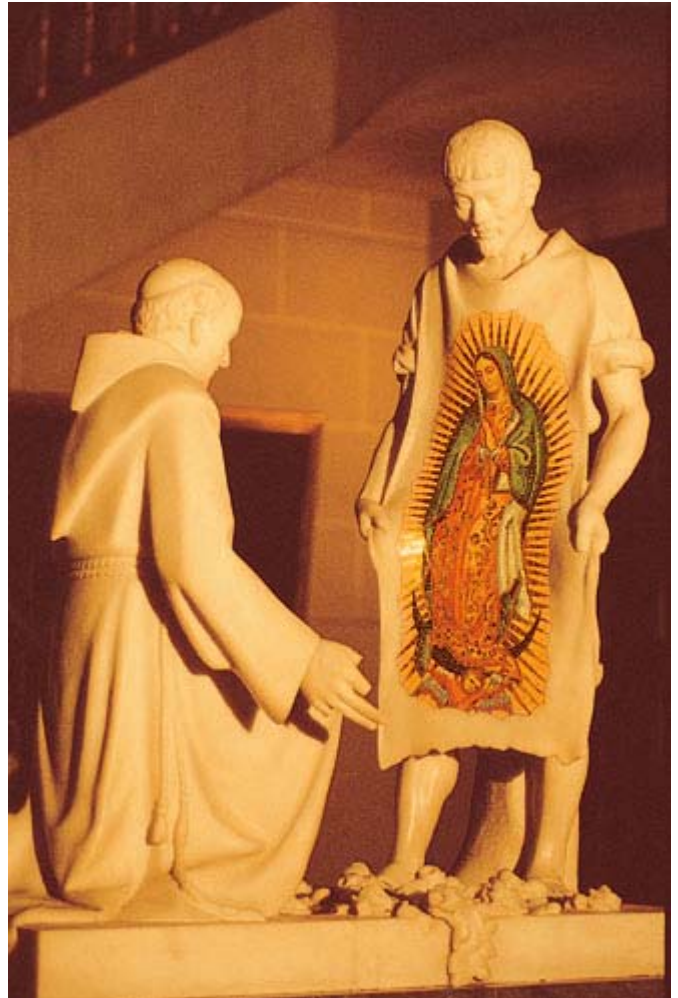
Van zodra Juan Diego deze woorden gehoord had, was hij volkomen getroost en bedaarde zijn hart. Hij begon daarop de Koningin van de Hemel te smeken hem zonder dralen naar de bisschop te sturen met een teken, een bewijs. Zij droeg hem op naar de top van de heuvel te klimmen, naar de plek waar zij hem verschenen was:

« Daar zal je verschillende soorten bloemen vinden. Pluk ze, verzamel ze en maak er een ruiker van. Kom dan naar beneden en breng de ruiker hier bij mij. »

Juan Diego klom naar de top, waar men normaal gesproken alleen maar rotsen, doornen, acacia's en dergelijke ziet, en bleef daar stomverbaasd staan: er bloeiden op die plek inderdaad prachtige bloemen, van alle soorten, delicate bloemen van Castilië, waarop dauwdruppels als edelstenen fonkelden.

Hij begon ze haastig te plukken en maakte er een ruiker van die hij beneden aan de Hemelkoningin liet zien. Zij bekeek de bloemen, nam ze vast in haar kleine hand en schikte ze in de *ayate* (voorschoot) van Juan Diego, terwijl ze zei:

« Mijn allerkleinste kind, deze verschillende soorten

Fray Juan de Zumárraga, bisschop van Mexico, aanschouwt het wonder van Guadalupe: beeld in de sacristie van de oude basiliek. De mantel (tilma) van de gewone man van het volk was een eenvoudig rechthoekig stuk weefsel of *ayate*, waarvan men twee uiteinden vastknoopte rond de nek en de rest gewoon liet hangen als een soort van voorschoot.

bloemen zijn het teken dat je naar de bisschop moet brengen. Je moet hem vanwege mij zeggen dat hij mijn verlangen en mijn wil moet volbrengen, dat jij wel degelijk mijn boodschapper bent en dat ik mijn vertrouwen in jou gesteld heb. Op het moment dat je in tegenwoordigheid van de bisschop bent, moet je je mantel openen en hem laten zien wat je meegebracht hebt. En je moet hem alles vertellen, hoe ik je de opdracht gegeven heb helemaal naar de top van de heuvel te klimmen om deze bloemen te plukken en alles wat je gezien en bewonderd hebt. Daarmee zal je het hart van je bisschop raken, en hij zal instemmen met de bouw van de kerk die ik hem gevraagd heb. »

HET UNIEKE WONDER

De indiaan vertrok welgezend, overtuigd van het succes van zijn zending; Onderweg bekeek hij onophoudelijk de bloemen in zijn *ayate* en genoot van hun geur. Bij het huis van de bisschop gekomen botste hij op diens bedienden; hij verzocht hen met aandrang Monseigneur te verwittigen dat hij ontvangen wilde worden. Maar niemand van hen lette op de oude man: het was nog te vroeg, en daarenboven begonnen ze hem te kennen...

Juan Diego bleef lange tijd wachten. De bedienden waren wel nieuwsgierig naar wat hij in zijn voorschoot

verstopt hield, en dus kwamen ze dreigend dichterbij. De ziener begreep dat hij zijn schat onmogelijk nog langer verborgen kon houden en gunde hen voorzichtig een blik: het waren bloemen! De mannen zagen hoeveel verschillende soorten bloemen van Castilië het waren, hoe fris ze eruit zagen ondanks het seizoen en hoe fijn ze geurden, en tot driemaal toe probeerden ze enkele bloemen te pakken te krijgen. Maar tevergeefs: op het moment dat ze de bloemen bijna vasthadden, waren er nog alleen maar geschilderde of geborduurde bloemen op de mantel. Ze liepen daarop naar de bisschop om hem te vertellen wat ze gezien hadden en om te zeggen dat de indiaan al lang verzocht om ontvangen te worden. Fray Juan dacht dat hij misschien gekomen was om het gevraagde bewijs te tonen en gaf bevel hem onmiddellijk binnen te laten.

Juan Diego kwam binnen, boog naar gewoonte diep en zei: *« Monseigneur mijn meester, ik heb alles gedaan wat jij gevraagd hebt. Ik heb gesproken met de Vrouwe, Onze-Lieve-Vrouw, de Hemelkoningin, de Heilige Maria, de bewonderenswaardige Moeder Gods. Ik heb haar gezegd dat jij een teken vroeg om me te kunnen geloven en om akkoord te gaan met de bouw van een kerk daar waar zij het vraagt. Ik heb haar ook gezegd dat ik beloofd had jou dat teken te brengen als bewijs van haar wil die ze langs mij om heeft uitgedrukt. Daarom heeft ze jou dit teken willen geven opdat jij haar vraag zou inwilligen. »*

Op hetzelfde ogenblik opende hij zijn witte voorschoot die hij tegen zich aangedrukt hield, en de Castiliaanse bloemen vielen eruit. Maar tegelijkertijd verscheen plots de Beeltenis van de Heilige Maria, volmaakt en altijd Maagd, geschilderd op de *ayate*. Ze verscheen ten voeten uit, zoals men ze heden ten dage nog kan bewonderen op diezelfde *ayate* [zie foto p. 5].

Toen de bisschop haar zag, en samen met hem alle andere aanwezigen, vielen ze allen op de knieën neer. Ze waren sprakeloos van bewondering en hevig ontroerd, en hun hart zwol van liefde. Fray Juan bad in tranen tot haar en smeekte haar hem te vergeven omdat hij niet onmiddellijk haar wil had uitgevoerd. Dan stond hij op, maakte de Afbeelding van de Hemelkoningin los van de hals van Juan Diego en nam ze mee om ze in zijn bidkapel te plaatsen. De indiaan bleef de hele dag bij de bisschop, tot de volgende ochtend.

« Vooruit, op stap! » zei Monseigneur toen, *« Je moet ons laten zien waar de Hemelkoningin wil dat we die kerk bouwen. »*

Nadat Juan Diego de plaats had getoond waar de H. Maagd haar *teocaltzin* opgericht wilde zien, zei hij tot de anderen dat hij thuis zijn oom Juan Bernardino wilde opzoeken, die op sterven lag toen hij hem verlaten had om een priester te gaan zoeken en die door de Hemelkoningin genezen was.

Enkele personen gingen met hem mee. Bij het huis van de indiaan gekomen vonden ze de oom terug te been, zonder dat hij nog pijn had. Hij bevestigde het verhaal van zijn neef en zei dat de Maagd hem wel degelijk genezen had. Ook hij had haar gezien, juist zoals ze zich aan Juan Diego getoond had, en op precies datzelfde ogenblik had ze hem op wonderbaarlijke wijze

genezen. Ze had hem ook nog gezegd dat haar kostbare Beeltenis *« Maria altijd Maagd van Guadalupe »* moest genoemd worden.

Later bracht men Juan Bernardino naar de bisschop om hem in diens tegenwoordigheid te laten getuigen. Fray Juan de Zumárraga herbergde hen allebei enkele dagen, terwijl men op de Tepeyac de kapel van de Hemelkoningin oprichtte op de plaats waar zij verschenen was aan Juan Diego. Vervolgens bracht de bisschop de kostbare Beeltenis over naar de *Iglesia Mayor*, de kerk van de franciscanen die toen dienst deed als kathedraal. Heel de stad kwam daarvoor in beweging: iedereen kwam kijken naar de Beeltenis en haar bewonderen en vereren als iets heiligs, en tot haar bidden. Inderdaad, zo besluit de *« Nican Mopohua »*, het is geen mens van deze aarde die de verrukkelijke Beeltenis geschilderd heeft.

Ramón Sánchez Flores heeft in een doorslaggevende mededeling op het congres van het *Centro de Estudios Guadalupanos* in 1978 aangetoond dat het huis van Fray Juan de Zumárraga, de plaats dus van het mirakel, van *« de meest buitengewone historische gebeurtenis in de annalen van Mexico »*, gesitueerd moet worden vlakbij de ruïnes van de *Templo Mayor*, het voornaamste heiligdom van de heidense religie.

Het relaas van de *« Nican Mopohua »* kreeg later nog een soort van "finale" in de vorm van een beschrijving van de schitterende Beeltenis, waarvan de verschijning op die plaats, op de armzalige voorschoot van een gewone *« man van het volk »*, terecht mag beschouwd worden als **de geboorteakte van het Mexicaanse volk**. De diepste identiteit en de ware oorsprong van dit volk wortelen immers *« in het moederschap van de Maagd Maria en in de afstamming van Juan Diego »*, zoals Ramón Sánchez Flores heel treffend zegt (*El origen étnico de Juan Diego*, in *Histórica*, 3de trim. 1979, p. 11). Weldra zullen op alle wegen van Mexico indianen op bedevaart gaan om *la Preciosa Imagen* te vereren, de Kostbare Beeltenis van *la Madrecita de los Mexicanos*, de Kleine Moeder van de Mexicanen...

DE EERSTE MIRAKELS

Een tweede inlands relaas, van duidelijk latere datum en niet van dezelfde hand, de *« Nican Motecpana »*, verhaalt de overbrenging van de heilige Beeltenis van de kathedraal naar de *teocaltzin* op de Tepeyac: de zgn. *« kluizenaarskapel van Zumárraga »*, waarvan de funderingen opgegraven werden. De Beeltenis zal er bewaard worden tot in 1556.

« Toen ze haar de eerste keer naar de Tepeyac brachten, van zodra haar heiligdom klaar was, had het eerste van alle mirakels plaats die zij gedaan heeft. »

« Er vond toen een grote processie plaats waarin alle leden van de clerus zonder uitzondering meestapten, en enkele Spanjaarden namens de gezagsdragers van de stad. Ook waren alle Mexicaanse edelen en heren aanwezig, en andere mensen van overal. Alles werd in gereedheid gebracht en rijkelijk versierd op de weg die van Mexico naar de Tepeyac voert, waar het heiligdom voor de Hemelse Vrouwe opgericht was. Iedereen was zeer uitgelaten. De weg stond volgepakt met mensen en aan

de twee kanten van de lagune, waar het water nog heel diep is, dreven kano's vol inboorlingen. Plots ontstond er een felle ruzie. Eén van de boogschutters, verkleed op de wijze van de Chichimeken, spande zijn boog een weinig en liet uit onaandachtzaamheid opeens de pijl schieten. Die doorboorde de hals van één van hen die aan het ruziën waren; het slachtoffer viel neer op de grond. Toen men zag dat hij dood was, nam men hem op en legde hem vóór onze Koningin altijd Maagd. Zijn verwanten aanriepen haar opdat zij hem terug tot leven zou willen wekken. Van zodra men de pijl uit zijn hals getrokken had, deed zij hem niet alleen verrijzen maar genas zij ook zijn wonde. De plaats waar de pijl hem doorboord had, was niet meer te zien. Daarop stond hij recht: de Vrouwe van de Hemel deed hem weer lopen, vol blijdschap. Iedereen was vol bewondering en prees de Onbevleete Vrouwe van de Hemel, de Heilige Maria van Guadalupe, die reeds woord hield. Want zij had aan Juan Diego beloofd dat ze de inboorlingen en hen die

haar zouden aanroepen altijd zou helpen en verdedigen » (uitgave door Alfonso Junco, bijlage bij *Un Radical Problema Guadalupano*, pp. 103-105).

Wij kunnen deze annalen van de eerste "generatie" hier niet uitvoerig behandelen. Ze eindigen met de dood van Juan Diego in 1548, het jaar waarin ook Fray Juan de Zumárraga overleden is, maar bevatten ook het relaas van gebeurtenissen die ná 1548 hebben plaats gevonden. Als de « Nican Mopohua » bezielt is door de geest van het Evangelie, dan is de « Nican Motecpana » te vergelijken met de Handelingen van de Apostelen: alles is er vol van de grote adem van Pinksteren, die een geweldige vaart zal geven aan de jonge christenheid van Mexico.

Er is geen enkele reden om te twijfelen aan het geschiedkundig karakter van de verhaalde episodes. Integendeel, wie ze kritisch bestudeert, kan alleen maar besluiten dat ze historisch juist zijn (cf. Lauro López Beltrán, *Treinta y dos milagros guadalupanos históricamente comprobados*, México, 1972).

MYTHE OF REALITEIT?

Ongeveer tegelijkertijd met het *guadalupanismo*, de verering van de Maagd van Guadalupe, is het *anti-guadalupanismo* ontstaan: vanaf het begin rees er in agnostische kringen verzet tegen wat de tegenstanders de « mythe » van Guadalupe noemden. Voor de ongelovigen is het immers *a priori* onmogelijk dat Onze Lieve Vrouw verschijnt, volgens het dogma van een bepaald soort wetenschappers: « **Verbod aan God om zich te openbaren in de geschiedenis!** »

De tegenstanders ontkennen dat de verschijning van 1531 heeft plaatsgehad. Er kan voor hen geen sprake zijn van een uniek gebeuren dat door zijn absolute oorspronkelijkheid een duidelijke breuk betekent met al wat eraan voorafgaat. Voor hen gaat het hier om een typevoorbeeld van *syncretisme*: het oude geloof van de Azteken werd versmolten met bepaalde elementen uit het nieuwe, ingevoerde christelijk geloof. De reeds geciteerde Jacques Lafaye is een groot verdediger van deze visie: « Op basis van de ligging van de heiligdommen is het

De «Zwarte Madonna», vereerd in het Spaanse Estramadura, zou volgens de traditie gebeeldhouwd zijn door Sint-Lucas, lange tijd verborgen in Byzantium en naar Rome gebracht door de H. Gregorius de Grote. Deze zou het beeldje gezonden hebben naar de H. Leander, bisschop van Sevilla. Tijdens de Moorse invasie werd het opnieuw verstoep en in de 14de eeuw ontdekte een herder het op miraculeuze wijze. Een wetenschappelijke studie heeft dit werk in cederhout, met een zeer Byzantijnse inslag, gesitueerd in de eerste eeuwen van onze jaartelling.

syncretisme tot stand gekomen tussen de grote goden van het oude Mexico en de heiligen van het christendom. De heuvel Tepeyac is daarvan het meest merkwaaardige voorbeeld: het is de plek waarheen men op bedevaart ging om Tonantzin-Cihuacóatl te vereren, en later Onze-Lieve Vrouw van Guadalupe. Op dezelfde manier als de christenen hun primitieve kerken opgericht hebben met de bouwstenen en de zuilen van de heidense tempels, zo hebben zij ook vaak heidense gebruiken aangevend om er een devotie uit te puren. [...] De geloofsverkondigers van Mexico hebben slechts een handje toegestoken aan een fenomeen van Hineininterpretierung » (J. Lafaye, o. c., p. 282).

Tonantzin, « Onze Moeder », de moedergodin – maar tegelijk ook « vrouwelijke Slang », Cihuacóatl – was inderdaad één van de belangrijkste goden. Haar voornaamste heiligdom stond op de Tepeyac. Volgens Lafaye hebben de verkondigers van het Evangelie bewust « aangestuurd op de vervanging van de

moedergodin van de oude Mexicanen door de moeder van Christus, moeder van de mensheid» (p. 287).

Het is van belang te onderstrepen hoe de visie van de agnostici radicaal tegengesteld is aan de gelovige visie: voor de tegenstanders komt er niets bovennatuurlijks aan te pas en is alles het werk van *mensen*. Welke mensen? Ijverige katholieke bekeerders die handig gebruik hebben gemaakt van bestaande (heidense) tradities om het geloof in de Maagd Maria te propageren... en die daarvoor de «vrome legende van Guadalupe» in het leven hebben geroepen, waarschijnlijk zelfs pas vanaf 1648, ruim honderd jaar later.

DE ZWARTE MADONNA VAN ESTRAMADURA

Het *antiguadalupanismo* weet echter niet onmiddellijk raad met een aantal «vervelende» vragen. Vooreerst: als het de oude afgodencultus is die voortleeft op de Tepeyac, waar komt dan de naam «Guadalupe» plots vandaan?

In de Spaanse provincie Estramadura bevindt zich een beroemd klooster met dezelfde naam. Het werd volgens de traditie gesticht rond 1300 naar aanleiding van de vondst van een miraculeus Mariabeeld, en onder de hoede gesteld van de hiëronymieten. De zogenaamde «Zwarte Madonna», een H. Maagd met Kind, heeft duidelijk niets gemeen met de *Inmaculada* van Mexico [zie foto p. 9]. De naam «Guadalupe» zelf is een plaatsbepaling en betekent «verborgen rivier», zoals vandaag algemeen wordt aanvaard (cf. *Guadalupe, historia, devoción y arte*, Sevilla 1978).

Lafaye: «Hoe komt het dat de beeltenis van de Maagd Maria die op de Tepeyac wordt vereerd en die zo verschillend is van de Guadalupe van Estramadura, toch dezelfde naam draagt? Dat is de vervelende vraag die historici al vaak opgeworpen hebben en nog nooit op bevredigende wijze opgelost. Guadalupe is een toponiem, en de overbrenging van deze term naar Nieuw-Spanje, naar een plaats die reeds een naam droeg – en dan nog wel een heel bekende naam, omwille van het heiligdom dat er stond – blijft een raadsel.» Ook voor Lafaye!

Er is nochtans een voor de hand liggende oplossing, die al verdedigd werd door pater Ugarte in een klassiek werk over de geschiedenis van de Mariacultus in Spaans Amerika: «Men is verplicht te besluiten, ofwel dat deze naam haar [de Maagd van de Tepeyac] gegeven werd door een soort van verbinding van ideeën, ofwel, beter nog, omdat dit de wil was van de verschenen Maagd zelf» (aangehaald door Lafaye).

Uiteraard verwerpen Lafaye en zijn geestesgenoten deze oplossing, die «ondergeschikt is aan een akte van geloof» (*ibid.*). Maar waar halen zij het recht om te beweren dat het geloof geen enkel rationeel of historisch fundament zou hebben?

HET KUNSTWERK VAN EEN INDIAAN?

Er is natuurlijk nog een tweede vervelende vraag: als de afbeelding niet van miraculeuze aard is, wie heeft ze dan vervaardigd?

«Men weet», schrijft Lafaye, «dat een indiaan met de naam Marcos zich in Mexico rond die tijd een grote reputatie had verworven als schilder. Het is dus niet a

De H. Maagd «van het koor» in de kloosterkerk van het Spaanse Guadalupe: in latere tijden «aangepast» aan de Wonderbare Beeltenis van de Tepeyac, in plaats van andersom!

priori onwaarschijnlijk dat de afbeelding van de Tepeyac door een indiaan zou geschilderd zijn.»

Ik heb in Mexico onderzoek verricht naar de werken van deze fameuze indiaanse schilder, met de bedoeling een vergelijkende studie te maken tussen zijn schilderijen en de prachtige beeltenis. Tot mijn grote verbazing moest ik vaststellen dat van deze Marcos niets bewaard gebleven is: geen originelen, geen kopies, zelfs geen beschrijvingen van werken! Ik heb tevergeefs naar andere getuigenissen over de man gezocht, zodat ik met recht betwijfel of hij wel ooit bestaan heeft. Toch aarzelt Lafaye niet om hem voor te stellen als de beroemdste schilder van zijn tijd... en «dus» wellicht de auteur van de afbeelding van de Tepeyac!

«Het latere getuigenis van Dávila Padilla over de gewoonte van de Mexicaanse indianen om vrome beeltenissen samen te stellen met bloemen en die aan de kerkmuren te hangen, wijst in dezelfde richting», vervolgt Lafaye. Dit is onzin: de aangestipte gewoonte dateert uit de koloniale tijd, meer dan honderd jaar na de *Conquista*. Er is niets dat toelaat dit gebruik te laten opklimmen tot de precolombiaanse tijden. Alles wijst er integendeel op dat de rijkelijke bloemversieringen die de Mexicanen aanbieden aan hun «Kleine Moeder» – tot op vandaag toe overigens – een antwoord zijn op het gebaar van de Onbevleete die rozen schikte in de tilma van haar «kleine Juan», alvorens zij haar Beeltenis er op af drukte.

Maar Lafaye houdt voet bij stuk: de afbeelding « *is het werk van een inlands kunstenaar, uitgevoerd naar een model dat uiteraard [sic] van Europese oorsprong moet zijn.* » Zonder enige vorm van steekhoudend bewijs...

Welk model dan wel? Lafaye formuleert een gewaagde hypothese en zoekt het model in... het Spaanse Guadalupe! Daar bevindt zich nog een ander beeld van de H. Maagd dan de reeds vermelde Zwarte Madonna, namelijk de zgn. Maagd-van-het-koor [zie foto p. 10]. « *Het beeld in het koor vertoont een opvallende gelijk-nis met de Guadalupe van de Tepeyac* », op één belangrijk detail na: « *De Maagd-van-het-koor is een Maagd met Kind, terwijl die van de Tepeyac een traditionele Onbevleete Maagd is* ». Het beeld in het klooster van Estramadura dateert uit 1499. Vermits de afbeelding van de Tepeyac volgens Lafaye in elk geval van veel later dateert, is de Mexicaanse Maagd « *dus* » de kopie van de Spaanse. Op « *handige wijze* » heeft « *men* » de alombekende Zwarte Maagd vervangen door een andere afbeelding van Maria die zich in hetzelfde klooster bevond, en die afbeelding heeft « *men* » aangepast op één enkel opvallend punt: door het Kind op de arm weg te nemen.

Heel deze hypothese van Lafaye houdt geen steek. Jammer genoeg voor hem staat het vast dat het precies de Maagd-van-het-koor is die aangepast werd om de Mexicaanse Maagd na te bootsen! Dit bewijs vinden we in de beschrijving van het beeld in het Spaanse klooster die pater de Talavera naliet in zijn *Historia de Nuestra Señora de Guadalupe* (Toledo, 1597): « *Zij is gekroond met twaalf sterren en haar kleed is met de zon bekleed...*

Talrijke engelen (*muchos ángeles*) lijken met hun muziek-instrumenten mee de goddelijke lof te zingen in eenklank met de monniken. »

Het is duidelijk dat deze beschrijving niet meer beantwoordt aan het beeld dat we vandaag onder ogen hebben: de stralen zijn afkomstig van een onzichtbare zon die door de Maagd verduisterd wordt, juist zoals in Mexico, en haar kleed is bezaaid met sterren in plaats van met de zon bekleed. En het meest treffende is wel dat de « *muchos ángeles* » gewoon verdwenen zijn, en vervangen door een kleine kariatide-engel die de halve maan schraagt. Hij spant zich zichtbaar in om de gratie van zijn Mexicaans model te imiteren. Hij heeft geen vleugels, maar uit de wolk waarin zijn voeten verdwijnen, precies zoals in Mexico, komen zonnestrallen tevoorschijn die de adelaarsvleugels van de engel van de Tepeyac nabootsen.

EERSTE BESLUITEN

1. Het staat vast dat de door zestig miljoen Mexicanen vereerde Beeltenis van de Tepeyac een origineel is. Tot op vandaag heeft niemand de maker ervan kunnen identificeren noch het model aanwijzen waarvan de Beeltenis de kopie zou zijn. Evenmin kan zij verbonden worden met een bepaalde iconografische school.

2. De naam waaronder de Beeltenis vereerd wordt, *Heilige Maagd van Guadalupe*, vormt een raadsel dat nog geen enkele historicus heeft kunnen oplossen. Maar de traditie die door de *Nican Mopohua* wordt doorgegeven zegt dat – om de woorden van pater Vargas Ugarte te hernemen – « *dit de wil was van de verschenen Maagd* ».

EEN RADICALE BEKERING: VAN HET AZTEEKSE PANTHEON TOT DE KATHOLIEKE HEMEL

Aan de oorsprong van de moderne geschiedenis van Mexico staat « *een niet te ontkennen godsdienstig fenomeen dat zo duidelijk is als het licht van de zon: de cultus gebracht aan de Maagd van de Tepeyac, de gehele zestiende eeuw door, zowel door de inlandse massa's als door de Spaanse kolonisten zelf* » (Fray Fidel de Jesús Chauvet, *El Culto Guadalupano del Tepeyac*, p. 17).

De cultus die de indianen vanaf het begin zo massaal bewezen aan de Wonderbare Beeltenis betekent ontegensprekelijk een **breuk** met hun eigen verleden. **Hier is totaal geen sprake van syncretisme.** De historische waarheid is dat een heel volk zich bekeerd heeft van een diepgewortelde afgoderij tot een zuiver katholieke en door en door mariale cultus.

Het is hier dan ook de plaats om dieper in te gaan op de ware aard van de Azteekse religie. Als we echt beseffen wat zich *tevorens* in Mexico afspeelde, zullen we ons beter kunnen realiseren hoe totaal anders de godsdienst was die *nadien* door de indianen zo geestdriftig omarmd werd. We mogen ons geen zand in de ogen laten strooien door de moderne etnologen: de precolombiaanse religie was zondermeer van demonische aard.

Detail van het kolossale monolithisch beeld van de godin Coatlicue dat in 1790 ontdekt werd in het centrum van Mexico-Stad. Het is 2,60 meter hoog en weegt 12 ton. De monsterachtige vrouw heeft de poten van een jaguar en de klauwen van een arend. Zij is onthoofd, zoals gebeurde met de vrouwen die men tijdens de vruchtbaarheid-sriten offerde, en uit de bloedige nek kronkelen twee slangen tevoorschijn die samen een wanstaltig gelaat vormen. Over haar borst draagt zij een snoer van afgehakte handen en uitgerukte harten.

Detail van de « Azteekse kalender », een enorme monolithische schijf met een doorsnede van 3,60 meter die opgegraven werd in Mexico-Stad: Tonatiuh, de zon, van wie de gang door het heelal enkel dank zij mensenbloed kan verzekerd worden, steekt een tong uit die dorst naar bloed.

BESMET DOOR DE DUIVEL

« De voedende aarde, moeder-aarde [...] werd ongetwijfeld sedert oeroude tijden vereerd, maar in de kunst verschijnt zij pas laat. Haar rol van beschermster van de oogst wordt bij de Azteken waargenomen door de godin Chicomecoatl, “Zeven-slang”, die meestal wordt voorgesteld met maïshalmen in haar handen. Maar als moeder van de grote stamgod Huitzilopochtli, dus als moeder van de zon, de maan en de sterren, wordt zij vereerd onder de naam Coatlicue, “Zij die een kleed van slangen draagt”, of Cihuacoatl, “de Slang-vrouw” (Jacques Soustelle, *L’art du Mexique ancien*, p. 23).

In het antropologisch museum van Mexico wordt een bekend beeld van deze “Moeder van God”, Tonantzin, bewaard [foto p. 11]. Toen ik zelf oog in oog stond met dit monster kon ik een huivering niet onderdrukken. Het hoofd wordt gevormd door een bizarre versmelting van twee slangenkoppen, het kleed is een kluwen van serpentes... Hier komt heel duidelijk **de obsessie voor slangen** tot uiting die « de indiaanse verbeelding gefascineerd lijkt te hebben. De beeldtaal van de Maya’s, van Teotihuacan, Xochicalco en van de Azteken puilt letterlijk uit van voorstellingen van slangen » (ibid., p. 22). Het beeld van Coatlicue is als het ware de laatste opflakking van deze obsessie aan de vooravond van de Spaanse verovering.

De eerste franciscaanse missionarissen zagen er een bewijs in van een besmetting door Satan. Jacques Soustelle doet diep verontwaardigd over dit « katholiek fanatisme », « dat van de goden van de overwonnenen de demonen van de overwinnaars maakt » (*L’Univers des Aztèques*, p. 4). Maar de visie die in de geschiedenis « een onophoudelijke strijd ziet tussen de verlossingsplannen van de Voorzienigheid en de perverse ondernemingen van de Vijand » (J. Lafaye, p. 66) wordt op merkwaardige wijze ondersteund door de vaststellingen van de moderne antropologie: « het motief van de gevederde slang komt voor **vanaf het begin van onze tijdrekening tot aan de verwoesting van de plaatselijke beschavingen** » (ibid.). In feite bewijst dit de juistheid van de kijk die de zestiende-eeuwse missionarissen hadden, namelijk dat « de geschiedenis van het verleden niet an-

ders kan gezien worden dan als een aspect en een moment van de strijd die, sinds de Verrijzenis van Jezus, God en Satan tegenover elkaar stelt » (ibid.).

« Het kost ons evenveel moeite », aldus Soustelle, « ons voor te stellen wat een Azteek van de vijftiende eeuw moet gevoeld hebben vóór het monsterachtige en fascinerende beeld van de godin Coatlicue, als een marsbewoner er moeite zou mee hebben zich in te beelden wat de gevoelens van een christen zijn vóór een standbeeld van de H. Maagd » (*L’art du Mexique ancien*, p. 20). Voor een befaamd etnoloog als Soustelle is deze bedenking wel heel merkwaardig. Het is net alsof goed en kwaad, schoon en lelijk slechts relatief zouden zijn. De vergelijking is vals, en bovendien godslasterlijk.

Wie het boek van Soustelle over het dagelijks leven van de Azteken leest, zal vaststellen dat aan dit antropologisch meesterwerk iets ontbreekt, en wel het voornaamste: een poging van de verbeelding om tot een juist begrip én tot medelijden te komen met **de ontzaglijke en sombere droefheid die dagelijks op het Azteekse volk woog**. De Azteken werden verpletterd onder de druk van **een religie die, naarmate de zgz. « catastrofe van 1521 » naderbij kwam, de afmetingen aannam van een waanzinnige massamoord**.

MENSENOFFERS

« Men kan onmogelijk iets begrijpen van de godsdienst van de oude Mexicanen als men niet voor ogen houdt dat voor hen mensenoffers onmisbaar waren voor de gang van het heelal. De Zon heeft voedsel nodig, en dat voedsel is de chalchiuatl: “de kostbare vloeistof”, het menselijk bloed. [...] Het bloedige offer moet dienen tot voeding van de zon. In het midden van het halfverheven beeldhouwwerk waarop de Azteekse kalender uitgebeeld wordt, ziet men een gelaat dat de tong uitsteekt: dat is Tonatiuh, de zon, die dorstig het hem verschuldigde bloed opeist » (Soustelle, *L’univers des Aztèques*, p. 101). [zie foto p. 12]

Waarover gaat het hier? Om niets anders dan **de omkering van het mysterie van de Verlossing**: het vergoten bloed van de mens redt het leven van de godheid. « Het offer is een heilige plicht tegenover de zon en een noodzaak voor het welzijn zelf van de mensheid. Zonder offers valt het leven van het heelal stil. Telkens als op de top van een piramide een priester in zijn handen het bloedende hart van een slachtoffer omhoog heft en het neerlegt in de quauhxicalli, wordt de catastrofe die de wereld en de mensheid op elk ogenblik bedreigt nogmaals uitgesteld. Het mensenoffer is een omzetting waarbij men uit de dood leven schept » (*La vie quotidienne des Aztèques*, p. 124).

Zo leert de Codex Telleriano-Remensis ons dat keizer Ahuitzotl in 1487, bij de inwijding van de grote piramide van Mexico-Tenochtitlán (de fameuze *Templo Mayor* met het dubbelheiligdom voor de goden Tlaloc en Huitzilopochtli), twintigduizend krijgers liet offeren.

Soustelle beschrijft zonder enige emotie het ritueel van deze offers, die de achttien maanden van de Azteekse kalender “begeleidden”: « In de meest voorkomende vorm van de ritus werd het slachtoffer ruggelings uitgestrekt op een lichtjes gebogen steen. Vier priesters

« Cortez vroeg vergunning om een der grote tempels te bezichtigen. Na overleg met zijn priesters stemde Montezuma slechts aarzelend toe. Cortez liep dadelijk de trap van de grote teocalli op, die midden in de hoofdstad lag, niet ver van zijn kwartier vandaan. Toen hij er pater Olmedo attent op maakte dat hier de meest geschikte plaats voor de oprichting van het kruis was, raadde de priester hem dit af. Toen stonden ze voor het blok jaspis, waarop de offers met een mes van obsidiaan werden geslacht. En ze

zagen het beeld van de god Huitzilopochtli, schrikwekkend van aangezicht [...]. In geweldige bochten wond zich een slang, bezet met paarlen en kostbare stenen, om het lijf van de walgelijke godheid. Bertal Diaz, die erbij stond, wendde zijn blik af, maar merkte iets nog veel verschrikkelijks op: de zijwanden van de zaal waren van boven tot onder met geronnen mensenbloed bedekt. "De stank", schreef hij, "was hier nog ondraaglijker dan in het slachthuis van Castilië." Toen keek hij naar de altaarsteen: daar lagen

drie mensenharten, die hij in zijn verbeelding nog zag bloeden en dampen!

Toen zij de talloze treden weer afgedaald waren, zagen ze even later op een aarden heuvel een groot gebouw van paneelwerk. Bij nadere beschouwing ontdekten ze daar, tot het dak toe keurig opgestapeld, de schedels der slachtoffers. Een soldaat die ze ging tellen en schatten kwam tot 136.000... »

uit: C. W. CERAM, *Götter, Gräber und Gelehrte*, Hamburg 1949

hielden zijn armen en benen vast terwijl een vijfde hem de borst opende met een houw van een silexmes en het hart eruit rukte. Vaak ook greep een ritueel plaats dat de Spaanse kroniekschrijvers gladiatorio noemden: een gevangene werd vastgebonden aan een enorme stenen schijf, de temalacatl, met een koord die vrije bewegingen toeliet; met houten wapens moest het slachtoffer vervolgens verscheidene normaal bewapende Azteekse krijgers bekampen. Als hij – hoogst uitzonderlijk – niet bezweek onder de aanvallen kon [sic] hij vrijgelaten worden; maar meestal stortte de "gladiator" zwaargewond neer, om enkele momenten later op de steen te sterven, de borst opengereten door priesters met zwarte gewaden en wapperende haren » (ibid.).

In feite liet men onder de dekmantel van godsdienstige plechtigheden de laagste menselijke passies de vrije loop: « De godin Xochiquetzal werd geacht in de hogere hemelsferen te leven [...]. Verschillende eigenschappen laten toe haar te vereenzelvigen met Tonacaciuatl, de godin van de geboorten [...]. Zoals aan Tlazolteotl schreef men aan haar de uitvinding van de weefkunst en het borduurwerk toe, en evenals deze godin heerste zij over de liefde en het zintuiglijk genot. Bij de indianen van de vallei van Cuernavaca werden ter gelegenheid van haar feest jongens van 9 à 10 jaar en dronken meisjes ten tonele gevoerd, die zich publiekelijk overleverden aan allerlei erotische handelingen. » Erg vertederend! « Bij de Nahua-indianen van Tlaxcala of-

ferde men aan de godin de avianisme, courtisanes die ongetrouwde krijgers tot vermaak dienden » (L'univers des Aztèques, p. 118).

DE KUNST VAN HET RITUELE DODEN

Het lijkt er op dat « het Azteekse denken », zoals onze moderne etnologen dat met diep respect noemen, volkomen steriel gebleven is op de domeinen van het rationele, het experimentele en het technische – precies de domeinen die het Griekse wonder tot stand gebracht hebben: « De precolumbiaanse beschavingen waren geen "technische" beschavingen. Het waren overwegend theocratische gemeenschappen, die onafgebroken in de ban waren van metafysische geheimen. Astrologen, astronomen, wiskundigen, schrijvers, dichters en bouwers waren er genoeg; maar anderzijds waren zij niet bekend met het wiel, het dieren-span, het gewelf of het geheel van fysische wetten ontdekt door de Grieken – in één woord: de ganse experimentele wetenschap » (J. Soustelle in: *Evasions mexicaines* 1980).

Maar wat een vindingrijkheid in de kunst van het rituele doden! « De idee van de kosmische oorlog waardoor de Azteekse theologie gedomineerd wordt, is niet alleen aan dit volk eigen: alle Nahua-volkeren, ook de Tolteken, hebben mensenoffers gebracht voor hemelgoden. Maar deze opvatting en de daaruit voortvloeiende praktijken werden in Tenochtitlán tot een

Een Azteeks offermes, bestaande uit een scherpe silexsteen en een bewerkt houten handvat dat een arend-krijger voorstelt. Met zulke messen reten de priesters de borst van de slachtoffers open om het hart eruit te rukken. Zij hieven het bloedend orgaan dan hoog omhoog om het te tonen aan de Zon en daarmee de voortgang van het heelal te verzekeren.

absoluut hoogtepunt opgevoerd, omdat de Azteken bij uitstek "het volk van de zon" waren. **Ze beschouwden zichzelf uitdrukkelijk als belast met een zending: de zon voorzien van het kostbare voedsel zonder hetwelk zij zou ophouden met aan de kim te verschijnen** » (L'art du Mexique ancien, p. 141).

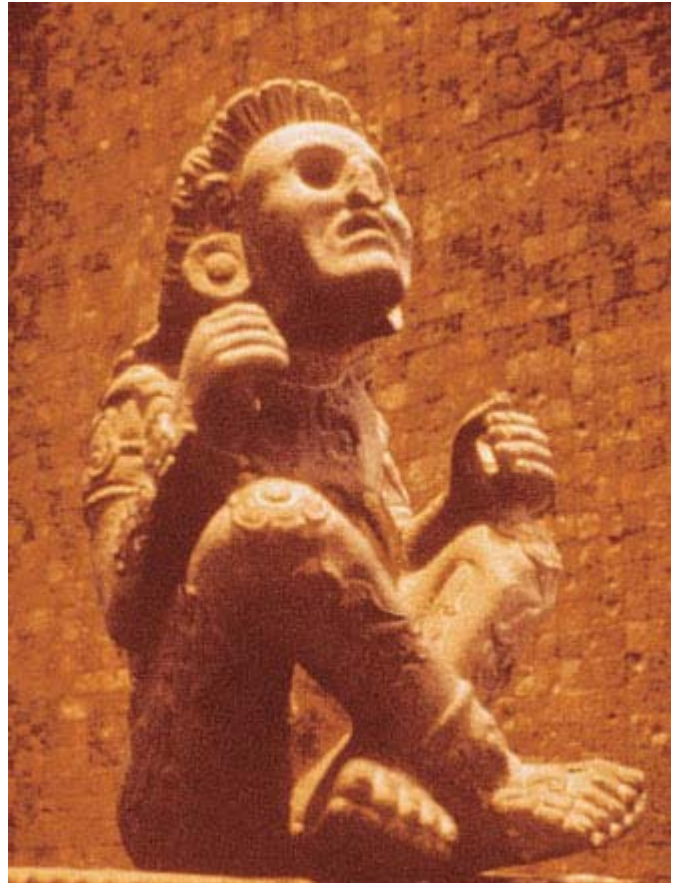
Soustelle en de andere verdedigers van de theorie van het syncretisme zitten duidelijk verveeld met deze mensenoffers: « *Geen enkel aspect van de Mexicaanse beschaving schokt zo hevig onze gevoeligheid* ». Maar het blijft een kwestie van gevoeligheid: « *Elke beschaving heeft haar eigen criteria voor wat gruwelijk is en wat niet* » (La vie quotidienne, p. 126). Lafaye gebruikt het woord « offer » slechts één keer, maar laat het ware karakter ervan nooit doorschemeren aan de lezer, uit schrik dat zijn basisstelling over de continuïteit tussen de Azteekse en de christelijke religie terecht zou weggehoond worden!

We laten opnieuw Soustelle aan het woord: « *Tijdens de plechtigheden ter ere van Teteoinnan werd een vrouw levend gevild; in de huid van haar dijen werd een masker uitgesneden bestemd voor de godin. [...] Tijdens de achtste maand van het Azteekse jaar offerde men in de tempel van de maïsgod een vrouw die gekleed en getooid was zoals men zich Xilonen voorstelde. [...] De vrouwen die gedood moesten worden ter ere van de aardgodinnen werden onthoofd terwijl ze zagezegd onbewust van hun lot aan het dansen waren. De kinderen die men wilde aanbieden aan de regengod Tlaloc werden verdronken. De slachtoffers van de vuurgod werden met een soort van hasjesj (yauhtli) verdoofd en op een brandstapel gegooit. Ter ere van Xipe Totec bond men mensen vast aan een pijnbank en doorboorde men hen met pijlen; daarna werden ze gevild en trokken de priesters hun huid aan. In de meeste gevallen was het slachtoffer zo gekleed, beschilderd en versierd dat het de god voorstelde die men wilde eren. Aldus was het de god zelf die stierf vóór zijn eigen beeltenis en in zijn eigen tempel...* » (L'Univers des Aztèques, passim). Als een deel van het vlees van het slachtoffer ritueel werd opgegeten, dan « *was dit het vlees van de god zelf dat de gelovige tot zich nam in een bloedige communie* »! (ibid.)

EEN VOLK IN DE SCHADUW VAN DE DOOD

Een goed georchestreerde campagne streeft ernaar om de religieuze zeden van de precolombiaanse Mexicanen in ere te herstellen. Zo titelt *Histoire Magazine* van februari-maart 1980: « **De mensenoffers bij de Azteken. Waarom?** » Het antwoord wordt gehaald uit Soustelle. Zonder schaamte worden de rollen omgekeerd: de "goede wilde" (le bon sauvage van Rousseau) wordt gerehabiliteerd en de conquistadores worden veroordeeld vóór het tribunaal van het wereldgeweten. De Spanjaarden « hebben zelf gemoord, gebrand, verminkt en gemarteld met een gerust geweten », terwijl « het mensenoffer bij de Mexicanen noch door wreedheid noch door haat geïnspireerd werd » maar voortvloeide uit de zuiverste mystiek!

De man die in 1980 president van Mexico was, José López Portillo, gaf in *Figaro Magazine* volgend commentaar over de mensenoffers (16 feb. 1980): « *Er zijn twee houdingen mogelijk tegenover het offer, dat in alle*

Xochipilli, de Bloemenprins, de god van de overvloedige spijzen, het genot en de liefde: « een diepgewortelde angst »...

culturen voorkomt. Het gaat altijd om een antwoord op het mysterie, het on-kenbare. Christus offert alleen zichzelf terwijl alle anderen begunstigd zijn. Bij ons is dat anders [sic]. De indiaan doodt of sterft (de twee mogelijkheden bestaan), zonder dat daarbij ook maar de geringste egoïstische drijfveer aan het licht treedt, om te trachten het mysterie op te lossen. Zo voel ik het aan, en daarom ben ik erg getroffen door de grenzeloze edelmoedigheid [sic!] van de precolombiaanse mystiek. »

Portillo domineert een volk dat voor 95 % katholiek is en durft verklaren: « *Bij ons is dat anders* »! In naam van Wie spreekt die man eigenlijk? En met welke duistere bedoelingen?

Het volstaat in het Antropologisch Museum van Mexico de beelden te bestuderen die gewijd waren aan de slachtoffers van al deze rituelen om in te zien hoe absurd dergelijke uitspraken zijn, die alleen maar voortspruiten uit haat jegens het christendom. De uitdrukking van diepgewortelde angst die uit al die beelden spreekt, schokt ons nog altijd, als een noodkreet uit diepten van ellende. Zelfs Xochipilli, de god van vreugde, muziek en dans, draagt het masker van deze vreselijke droefenis [zie foto p. 14].

Soustelle zelf heeft ooit toegegeven: « *Men kan zich afvragen waartoe dit alles hen zou gevoerd hebben als de Spanjaarden niet gekomen waren... De mensen-slachting had zulk een omvang aangenomen dat zij uiteindelijk het demografisch evenwicht zou bedreigd hebben, zodat de Azteken ongetwijfeld de holocaust hadden moeten stopzetten om niet van de aardbodem te verdwijnen* » (Evasions mexicaines, p. 10).

EEN CULTURELE BREUK

Als de hierboven beschreven verschrikking de ware toestand was van de precolombiaanse religie, hoe moet dan de overgang verklaard worden van deze wereld van bloed en dood naar de totaal andere wereld van de Maagd van Guadalupe, een wereld van licht, waarheid en leven?

De dwangidee van een kosmos die tot stilstand dreigt te komen als er geen massale slachtpartijen plaatsvinden, werd op methodische wijze opgedrongen aan het Mexicaanse volk dat onderworpen was aan een kaste van almachtige *tlatoanis* (priesters). Maar aan deze religieuze genocide komt bruusk een einde door het verschijnen van een nieuwe cultus. Deze cultus ent zich niet gewoon

op de vorige, in tegenstelling tot de traditionele neiging tot syncretisme die de Azteekse godsdienstigheid kenmerkt. **De nieuwe cultus verjaagt alle andere, voorgoed en met gezag.** De Maagd van Guadalupe triomfeert over de afgodsbeelden met haar Wonderbare Beeltenis, en geneest de indianen van hun afgoderij.

De culturele **breuk** is van die aard dat er geen samenhangende historische verklaring kan gegeven worden buiten datgene wat door de inlandse traditie bevestigd wordt: dat de H. Maagd Maria in 1531 verschenen is aan de indiaan Juan Diego en dat Zij als bewijs van de waarachtigheid van haar verschijningen haar Beeltenis op zijn *ayate* afgedrukt heeft.

HET RAADSEL VAN EEN WONDERBARE AFBEELDING

De H. Maagd heeft haar portret nagelaten: een nooit geziene gebeurtenis. Paus Benedictus XIV, de «kritische» paus uit de tijd van de Verlichting die zeer strenge regels uitgevaardigd heeft voor heiligverklaringen, zei in 1754 bij de bekendmaking van zijn eindoordeel over het wonder van de Tepeyac: «**Non fecit taliter omni nationi**», «God heeft voor geen enkele andere natie iets dergelijks gedaan.»

Deze indrukwekkende uitspraak is terecht het devies geworden van het katholieke Mexico. En de moderne wetenschap heeft de actualiteit van dit devies met glans onderstreept, zoals we hierna zullen zien.

«EEN STILLE REVOLUTIE»

Voor Lafaye kan datgene wat nog nooit tevoren voorgekomen is niet historisch zijn. Hij onderzoekt het zelfs niet. Hij getroost zich niet de moeite de Beeltenis te beschrijven, en de enige afbeelding ervan die men in zijn boek aantreft, krijgt volgend wel zeer bondig onderschrift mee: «Ongeveer 1,50 m hoog.» Wat een minachting... Hij noemt de Beeltenis de «gelijkvormige kopie» van de Maagd-met-Kind die men kan bewonderen in het koor van het Spaanse klooster van Guadalupe. Houdt hij zijn lezers voor de gek? Neen, veeleer probeert hij een onoverkomelijke moeilijkheid te omzeilen: **de onmogelijkheid om te bewijzen dat deze Beeltenis een vervalsing is.** Niet voor niets spreken zij die de Afbeelding vereren over een «acheiropoietisch» werk, iets «dat niet door mensenhanden vervaardigd is».

Op zaterdag 28 juni 1980 publiceerden verschillende kranten volgend communiqué van Associated Press: «A.P., Texas – De afbeelding van Onze-Lieve-Vrouw van Guadalupe heeft haar geheim niet prijsgegeven tijdens het onderzoek met infraroodstralen. Het mysterie blijft hangen over de manier waarop de afbeelding afgedrukt is geweest en over de duurzaamheid van het weefsel dat 450 jaar bewaard bleef, terwijl het normaal slechts twintig jaar meegaat.» Deze bondige mededeling zou de voorbode kunnen zijn van een tweede «stille revolutie», te vergelijken met de opzienbare resultaten van het wetenschappelijk onderzoek in de gesofisticeerde laboratoria van Pasadena en Los Alamos waardoor de H. Lijkwade van Turijn zich als onweerlegbaar feit aan de wereld opdrong [zie onze speciale nummers over de

H. Lijkwade, verschenen in sept. 1980; juli-aug. 1989; sept.-okt. 1989; nov.-dec. 1989].

De uitdrukking «een stille revolutie» komt uit de mond van Ian Wilson, die ze toepaste op de H. Lijkwade: een «revolutie», omdat honderdjarige rationalistische en kritische meningen erdoor overhoop gehaald worden; «stil», omdat – en nu parafraseren we Wilson – «de Beeltenis van de Maagd van Guadalupe quasi onbekend blijft in de universitaire milieus waar men ze niet beschouwt als een voorwerp dat een ernstig onderzoek waard is», om van het grote publiek nog maar te zwijgen.

BIJZONDERE EIGENSCHAPPEN

Wie in staat wordt gesteld de Beeltenis van dichtbij te onderzoeken, is onmiddellijk getroffen door de **technische onmogelijkheid** van dit “schilderwerk”. Dit overkwam b.v. Ramírez Vásquez, de agnostische architect die in 1976 de opdracht kreeg voor de bouw van de nieuwe

De buitengewone “levendigheid” van deze blik wordt verklaard door de weerkatsingen in de ogen: in die ogen is een menselijke figuur te zien (hier omlijnd), zowel in het rechteroog (vergroting boven links) als in het linkeroog (vergroting boven rechts), op wie de Maagd haar blik laat rusten (clichés Salinas).

basiliek. Hij vroeg de toelating om de Beeltenis te bestuderen, en bekeek ze zo goed dat hij later katholiek geworden is. Niet dat het hier ging om een mystieke verlichting: aan de basis van zijn bekering lagen de verbluffende eigenschappen van het "schilderwerk" zelf én van het textiel waarop de Afbeelding afgedrukt is. Deze eigenschappen treffen iedereen die de moeite neemt om aandachtig te kijken, en zijn ondertussen ook het voorwerp geworden van ernstig wetenschappelijk onderzoek.

Eigenlijk is alles begonnen in 1936, toen Fritz Hahn, hoogleraar Duits in Mexico, door de Duitse regering werd uitgenodigd op de Olympische Spelen in Berlijn. Hahn nam twee draden uit de *ayate* van Juan Diego met zich mee, een roodkleurige en een geelkleurige. Deze draden waren door de deken van de basiliek van Guadalupe ten geschenke gegeven aan Mgr. Echavarria, bisschop van Saltillo, voor diens reliekschrijn, en de bisschop had ermee ingestemd ze op wetenschappelijke wijze te laten onderzoeken in Duitsland. Dit onderzoek greep plaats in het *Kaiser Wilhelm Institut* te Heidelberg door professor Richard Kuhn, hoofd van de sectie chemie.

Het resultaat van de analyse was verbazingwekkend: in de draden werd geen enkele kleurstof van welke aard ook aangetroffen – noch plantaardige, noch dierlijke, noch minerale. Synthetische kleurstoffen waren uiteraard uitgesloten, vermits ze pas vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw vervaardigd werden.

Na deze eerste ontdekking zouden er spoedig nog andere volgen.

DE WEERKAATSINGEN IN EEN LEVEND OOG

J. Carlos Salinas Chávez, tekenaar van beroep, bestudeerde op een dag in mei 1951 een foto van de Maagd van Guadalupe met een vergrootglas. Plotseling had hij de indruk dat hij in de pupil van het rechteroog **de omtrekken van een silhouet** kon waarnemen, als de weerspiegeling van een menselijke buste [zie foto p. 15].

Vijf jaar later onderwierp dokter Rafael Torija Lavoignet, chirurg, de originele Beeltenis in de basiliek aan een grondig onderzoek, tot vijfmaal toe, tussen juli 1956 en mei 1958. Ik heb zelf deze beide personen ontmoet in Mexico. Door een bijzondere gunst van Mgr. Guillermo Schulenberg Prado, de deken van de basiliek, kreeg ik persoonlijk de toestemming om de originele Beeltenis in alle vrijheid te bestuderen en te fotograferen, wat ik deed tijdens de nacht van 13 op 14 december, na de sluiting van het heiligdom. Op basis van mijn eigen waarnemingen kan ik alleen maar de juistheid van de verslagen van Carlos Salinas bevestigen (cf. Carlos Salinas y Manuel de la Mora, *Descubrimiento de un Busto Humano en los ojos de la Virgen de Guadalupe*, ed. Tradición, 1976). Ik geef hierna de hoofdzaken van deze verslagen weer.

Lavoignet wordt in het begin gewoon uitgenodigd om de ogen van de Maagd van dichtbij te onderzoeken; hij doet dat eerst met het blote oog: « *Enkele details wekten mijn verbazing, in het bijzonder de lichtweerkaatsingen.* » Hij vraagt daarop een vergrootglas: « *Ik wist niet dat men een menselijke buste in de ogen van de Guadalupana had ontdekt. Ik keek scherper toe en ik*

stelde vast dat er inderdaad een menselijke buste te zien is op het hoornvlies van beide ogen. Ik merkte deze eerst op in het rechteroog, daarna ook in het linker. Ik was verbaasd en vond dat dit feit grondiger moest onderzocht worden met wetenschappelijke middelen. »

Vijftien dagen later, op 23 juli 1956, gaat Lavoignet over tot een zeer minutieus onderzoek met behulp van een oogspiegel. Wat hij ontdekt, is adembenemend: « *Op het hoornvlies is het beeld van een menselijke buste te zien. De vervorming en de precieze situering van het beeld zijn identiek aan wat zich in een normaal oog afspeelt. Als men het licht van een oogspiegel op de pupil van een menselijk oog richt, ziet men een weerkaatsing schitteren op de buitencirkel van de pupil. [...]* Toen ik het licht van de oogspiegel richtte op de pupil van de Beeltenis van de Maagd, verscheen dezelfde weerkaatsing. En tengevolge van die weerkaatsing lichtte de pupil op en leek er reliëf in te komen. Dit soort weerkaatsing kan men niet verkrijgen bij een vlak oppervlak en zeker niet bij een ondoorschijnend oppervlak.

« *Vervolgens heb ik met mijn oogspiegel de ogen op verschillende olieverfschilderijen, aquarellen en foto's onderzocht. Op geen enkel van die ogen is ook maar de minste weerkaatsing te zien. De ogen van de H. Maagd van Guadalupe daarentegen stralen leven uit.* »

De vergelijking met de ogen op de zgn. « kopie van Abbeville » [zie foto p. 17] laat duidelijk het verschil zien tussen een "levend" en een "dood" oog.

Ik heb zelf het experiment met een oogspiegel uitgevoerd. Het oog van de Maagd, dat een nootkleurige, goudbruine kleur heeft, *licht op*. Men ziet dan zeer duidelijk op het oogoppervlak het silhouet van een menselijke buste verschijnen: het hoofd is driekwart gedraaid naar de rechterzijde van de H. Maagd en lichtjes gebogen, de romp wordt als het ware verlengd door een beweging van de armen die naar voren reiken alsof ze iets tonen [zie foto p. 15]. **Het lijkt er op dat, op het moment waarop de Beeltenis afgedrukt werd, een man die tegenover de Maagd stond en weerkaatst werd op haar hoornvlies ook zelf op onrechtstreekse wijze gefotografeerd werd.**

Er is nog meer: het beeld van deze buste laat een vervorming zien die volledig overeenstemt met de wetten van een reële weerkaatsing. Dit werd waargenomen door een andere chirurg, dokter Javier Torroella Bueno: « *Als we een vierkant stukje papier nemen en het tegenover een oog plaatsen, stellen we vast dat het hoornvlies niet vlak is: er treedt een vervorming van het beeld op in functie van de plaats waar het door het hoornvlies weerkaatst wordt* » (o. c., p. 18). Als men bovendien het papiertje verder achteruit houdt, weerkaatst het op een bepaald moment ook in het andere oog: « *Als een beeld weerkaatst wordt in de slaapstreek van het rechteroog, wordt het ook weerkaatst in de neusstreek van het linker-oog* » (ibid.). Op onze Beeltenis kan men dit ook waarnemen, in omgekeerde zin: het silhouet van de bebaarde man dat te zien is in de neusstreek van het rechteroog verschijnt eveneens in de slaapstreek van het linkeroog. De vervorming van het beeld is daar nog opvallender, volledig in overeenstemming met de wetten van de optica.

DE DIAGNOSE VAN EEN OOGARTS

Dezelfde dokter Torroella schreef op 21 februari 1976 vanuit het Mexicaans Instituut voor Tropische Oogkunde: « Wij oogartsen kunnen niet bepalen of de Beeltenis van Onze-Lieve-Vrouw van Guadalupe ja dan neen van bovennatuurlijke aard is, en zelfs niet of de afbeeldingen die wij in de ogen zien werkelijk afbeeldingen zijn dan wel kleine ophopingen van verf. Dat is het werk van andere specialisten. Wij moeten overigens afstand nemen van elke vorm van guadalupanisme, hoezeer wij de zaak van de Guadalupana ook genegen zijn, en ons op een strikt wetenschappelijk standpunt plaatsen.

« Op die basis kan ik verklaren dat men in de Beeltenis van Onze-Lieve-Vrouw van Guadalupe het volgende kan onderscheiden:

IN HET RECHTEROOG

1. In het interne deel van het hoornvlies (tussen de 3 en de 6 van de klok): het gezicht van een bebaarde man.
2. Om deze figuur te zien is het niet nodig één of ander apparaat te gebruiken; men kan ze goed waarnemen met behulp van een gewoon vergrootglas. [...]

IN HET LINKEROOG

1. In het externe deel van het hoornvlies ziet men met enige moeite (tussen de 3 en de 6 van de klok) een afbeelding die vergelijkbaar is met die van het rechteroog maar die buiten het brandpunt ligt (*desenfocada*).
2. *Idem.* [...]

IN DE BEIDE OGEN

1. Vanuit optisch standpunt en in overeenstemming

met de stand van het hoofd van de Beeltenis is de situering van de beelden in de beide ogen correct (intern in het rechteroog en extern in het linkeroog).

2. Het silhouet in het linkeroog is minder goed waar te nemen en wel om de volgende reden: om het voorwerp duidelijk te kunnen zien in het rechteroog, moet het ongeveer 36 tot 40 cm van dit oog vandaan geplaatst zijn. Daardoor is het enkele centimeters verder van het linkeroog verwijderd; het bevindt zich bijgevolg buiten het brandpunt en dus krijgen we slechts een wazig silhouet. »

DE « DERDE PERSOON »

De vervorming en de dissymmetrie van de twee afbeeldingen zijn dus volledig in overeenstemming met de wetten van de optica. Dit sluit uit dat wij het slachtoffer zouden zijn van een puur subjectieve indruk of dat het zou gaan om een toevalligheid eigen aan het textiel: **er zijn wel degelijk twee menselijke silhouetten te zien.**

Alles wijst er op dat de *ayate* van Juan Diego zich gedragen heeft als een gevoelige plaat en de Verschijning gefotografeerd heeft, op het moment waarop een man weerkaatst werd in de pupillen van de Maagd.

Een neuroloog, dokter Jorge Alvarez Loyo, heeft geprobeerd om het gebeuren op experimentele wijze te reconstrueren, met twee personen. Hij trachtte hen vanuit verschillende hoeken te fotograferen, maar slaagde er niet in te bereiken dat de beelden die weerkaatsten in de ogen van de vrouw die de rol van de Maagd vertolkte op

In de kerk van het H. Graf in de Franse stad Abbeville wordt een kopie bewaard van de Wonderbare Beeltenis. De vergelijking tussen de ogen van het origineel (bovenaan) en die van de kopie (onderaan) toont het verschil aan tussen "levende" en "dode" ogen, hoe perfect die laatste ook geschilderd zijn.

dezelfde plaats terechtkwamen als bij de ogen van het origineel. Toen had hij een ingeving: hij maakte een klein gaatje in het midden van de voorschoot van de persoon die Juan Diego speelde, en schoot toen een foto vanuit dat gaatje. Hij bekwam onmiddellijk het gewenste resultaat. Er was dus bij de verschijningsscène een « *derde persoon* » aanwezig die het gebeuren observeerde: de *ayate*...

De *eerste persoon* was de Maagd Maria. De *tweede*, van wie de beeltenis weerkaatst werd in de ogen van de Maagd, kon alleen maar de drager van de *ayate* zijn, namelijk Juan Diego. Er bestaat trouwens een opvallende gelijkenis tussen de buste op het hoornvlies en het traditionele portret van de ziener [zie foto p. 3].

Is dit allemaal toeval? Heeft een geniale schilder zich beziggehouden met het aanbrengen van een miniatuur van Juan Diego in de beide ogen van de Maagd? Uit al het wetenschappelijk onderzoek blijkt duidelijk dat de hypothese van een menselijk werkstuk zo goed als zeker kan uitgesloten worden. Wat blijft dan over? Een werkstuk « dat niet door mensenhanden gemaakt is »...

EEN ONVERWOESTBARE VOORSCHOOT

De *ayate* van Juan Diego werd geweven uit magueyvezels; de maguey is een soort van agave die samen met de maïsplant tot de typische flora van Mexico behoort. Kledingstukken gemaakt van magueyvezels gaan zonder speciale behandeling **ten hoogste twintig jaar** mee. De voorschoot met de Wonderbare Beeltenis heeft geen enkele beschermingslaag meegekregen. Als er een schilder mee gemoeid zou zijn, dan zou die toch wel bijzonder lichtzinnig geweest zijn door zijn kunstwerk rechtstreeks op zo'n waardeloos materiaal aan te brengen!

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de eeuwenlange conservatie van de *ayate* op zich al voor de Mexicanen een element van het mirakel vormt. We mogen daarbij niet uit het oog verliezen dat de voorschoot heel die tijd in bijzonder slechte atmosferische omstandigheden bewaard werd: de omgeving van de Tepeyac was en is een bijzonder ongezonde plek. De moderne bedevaarder of bezoeker kan dit zelf vaststellen als hij ziet hoe de schilderijen van Cabrera in de Pocitokapel aangetast zijn, of als hij de schade aan de muren van de oude basiliek opneemt.

We moeten hierbij nog onderstrepen dat de *ayate* zeer lang bewaard gebleven is in een eenvoudige kapel: geen moderne kerk met air-conditioning, maar een gebouw met open vensters waar een vochtige atmosfeer heerste. In die kapel brandden bovendien onafgebroken tientallen kaarsen, de meeste waarschijnlijk vlakbij de voorschoot, en ook dat is normaal gesproken niet bevorderlijk voor de conservatie van een weefsel.

DE INFRAROEDFOTOGRAFIE TOEGEPAST OP DE BEELTENIS

In de nacht van 7 mei 1979 heeft een Amerikaans team onder leiding van de professoren Philip Serna Callahan en Jody Brant Smith een hele reeks infraroodfoto's van de Wonderbare Beeltenis genomen. De infrarode stralen laten toe om onder de kleuren de

tekening van de kunstenaar terug te vinden. De ultraviolette fluorescentie brengt alle restauraties en herschilderingen aan het licht, door het verschil in fluorescentie van de gebruikte materialen.

Een jaar later publiceerde Callahan het gedetailleerd rapport van het onderzoek van de infraroodfoto's. In de inleiding onderstreept hij dat hij de termen "pigment" en "schilderwerk" slechts onder voorbehoud gebruikt: het wachten is op een scheikundige analyse om uit te maken wat deze "pigmenten" in werkelijkheid zijn.

Bij een aandachtige beschouwing van de Beeltenis [zie foto p. 5] vallen vrij vlug een aantal elementen op die, in vergelijking met het geheel, duidelijke sporen van aantasting vertonen. Dr. Callahan stelt vast dat het hier gaat om **toevoegingen en "retouches" door mensenhanden** die de tand des tijds niet goed doorstaan hebben. In sommige gevallen werden bekende pigmenten gebruikt, in andere zelfs echt goud. Callahan stelde een chronologie van deze retouches op, en verbindt de stijl ervan met « *de internationale gotiek* », die zich in de middeleeuwse schilderkunst « *onder Franse en Vlaamse invloed bleef ontwikkelen tot aan het einde van de vijftiende eeuw.* » Typische kenmerken van deze stijl zijn b.v. de voorliefde voor vergulde randen en voor Oosterse arabesken.

Een oppervlakkig onderzoek van onze Beeltenis toont aan dat het goud van de zonnestralen, de sterren en de bies die de sluier van de Maagd afzoomt, barstjes vertoont ten gevolge van de ouderdom. De gouden zonnestralen, die ondoordringbaar zijn voor het infrarood, blijken « *van echt goud* » te zijn. Het goud van de sterren en van de bies is gedeeltelijk doorschijnend voor het infrarood: het gaat hier om « *een geel pigment van onbekende oorsprong* ». Hetzelfde geldt voor de arabesken die het roze kleed versieren: ze zijn zichtbaar achteraf toegevoegd, en trouwens op een onhandige manier, omdat zij de plooien van het kleed helemaal niet volgen.

Callahan onderscheidt twee fasen in de aanpassing van de Beeltenis. Tijdens een eerste fase werden de panden van de gordel en de maansikkel aan de voeten van de Maagd toegevoegd. Op het eerste gezicht zijn zij zwart van kleur, maar dat klopt niet: zij zijn « *bruin geworden door de ouderdom* », juist zoals het haar van de engel. Op al deze plaatsen is het schilderwerk gebarsten en in zeer slechte staat. Bovendien is de uitvoering niet in overeenstemming met de evidente schoonheid van de rest van het lichaam en van de kledij. Het gebruikte pigment laat de infrarode stralen niet door en blijkt een zwart ijzeroxyde te zijn.

Net onder de handen van de Maagd lopen twee horizontale breuklijnen. Eén ervan loopt ook door de panden van de gordel, maar niet voorbij de blauwe sluier: de achtergrond waartegen de figuur van Onze-Lieve-Vrouw zich aftekent, overdekt blijkbaar deze breuklijnen. Dat betekent dat er een tweede retoucheringsfase was: « *We mogen aannemen dat de achtergrond toegevoegd werd na de vorming van de rest van de schildering* », maar dus ook na de toevoeging van de maansikkel en de gordelpanden.

Volgens Dr. Callahan behoren de engel en het onderste deel van het kleed van de Maagd ook tot deze tweede fase. « *Heel het onderste deel van de schildering*

Detail van het buitengewoon mooie gelaat van de Maagd. Op deze vergroting ziet men goed de grove structuur van het weefsel, dat vervaardigd is uit plantaardige vezels. Daarop is een heel gamma van pigmenten aangebracht, van grijs tot helder wit. Het onbekende witte pigment « vertoont geen enkel scheurtje en het lijkt alsof het gisteren aangebracht is! »

is een gotische toevoeging uit de zeventiende eeuw en vormt iets raadselachtigs. De kwaliteit ervan is eerder middelmatig. De armen van de engel zijn vormeloos, buiten verhouding en overduidelijk toegevoegd om de Maagd Maria te ondersteunen. Het gezicht is levendig maar heeft niets van de schoonheid of het genie dat het elegante gelaat van de Maagd wél bezit. »

Naarmate de meedogenloze analyse zo vordert, begint men zich af te vragen wat er uiteindelijk nog zal overschieten van de miraculeuze Beeltenis... Maar dan stoot Callahan op « een onverklaarbaar fenomeen »: het blauwe, halfdoorschijnende pigment van de sluier van de Maagd vertoont zulk een glans « dat het lijkt alsof het vorige week aangebracht is! » Nochtans worden alle pigmenten van deze soort gekenmerkt « door een vrij ernstige vervaging met de jaren, vooral in warme klimaatzones ».

Al even merkwaardig is het roze pigment van het kleed: het is opvallend helder maar houdt de infrarode stralen niet tegen. « Onverklaarbaar », want de blijvende helderheid zou een beschermend vernis veronderstellen. Maar « één van de vreemdste aspecten van deze schildering is [...] dat er absoluut geen enkele laag beschermend vernis aangebracht is. »

Het geoefend oog van de expert vindt zo stap voor stap de oorspronkelijke Beeltenis terug, waarvan het Gelaat het sublieme meesterwerk vormt. « De pigmenten lijken een heel gamma te beslaan, van het grijs van de dieperliggende schaduwen tot het glanzende wit daar waar de wang sterk belicht wordt. » Als dit « onbekend wit pigment » kalk of gips zou zijn, dan zou het in de loop der eeuwen gebarsten zijn. Maar het vertoont geen enkel scheurtje en het lijkt alsof het gisteren aangebracht is. Het zwart van de ogen en van het haar vormt ook een raadsel: « het kan geen ijzeroxyde zijn of een pigment dat donker wordt met de tijd, want de schildering is niet gebarsten en evenmin in de loop van de jaren vervaagd ».

EEN ONVERKLAARBAAR RAADSEL

Als we al het voorgaande op een rij zetten, kunnen we de conclusie van Dr. Callahan alleen maar bijtrekken:

Detail van de sluier en de zonnestralen. De zonnestralen (rechts) zijn in erbarmelijke staat en verraden een mensenhand. De goudkleurige bies (midden) vertoont minder scheurtjes maar lijkt ook met de tijd te vervagen. Het grote mysterie is het blauw, dat zeer fijn verspreid ligt over het weefsel en ongelooflijk helder van kleur is, hoewel er geen sprake is van een beschermend vernis.

« **Het origineel moet uitsluitend het portret zelf op het weefsel geweest zijn.** » Met andere woorden: het roze kleed, de blauwe sluier, de handen en het gelaat.

Dit portret vormt een onverklaarbaar raadsel: « Er bestaat geen enkele verklaring noch voor de gebruikte soort kleurpigmenten, noch voor de duurzaamheid en de helderheid van de kleuren na al die eeuwen... Het is merkwaardig dat er na meer dan vierhonderd jaar op het oorspronkelijk portret geen enkel spoor te vinden is van scheurtjes of van vervaging, op een tilma die al eeuwen geleden in staat van ontbinding had moeten verkeren. » We kunnen er niet omheen: de infraroodfotografie bewijst dat de oorspronkelijke gedeelten nooit herschilderd of bijgewerkt zijn!

Er blijft nog een vraag: hoe heeft een mens het aangedurfd om aan een heilige Beeltenis allerlei zaken toe te voegen? Callahan formuleert hiervoor een ingenieuze hypothese. De Beeltenis is ongetwijfeld ernstig beschadigd geweest tijdens de overstroming van 1629. Het is in elk geval geweten dat zij op dat ogenblik overgebracht werd naar de kathedraal van Mexico, waar zij bleef tot 1634. Zij zou toen geplooid zijn tot een triptiek – tot tweemaal toe, maar elke keer op een andere manier. Men kan dat zien aan de dubbele plooiën die horizontaal over de Beeltenis lopen. « Omdat de H. Beeltenis naar alle waarschijnlijkheid waterschade had opgelopen, werden toen een aantal zaken toegevoegd om dit te verdoezelen: o.m. de engel, bepaalde versieringen en het wit van de omlijsting. Deze werkwijze is te vergelijken met de lapjes stof die aan de Lijkwade van Turijn toegevoegd werden om de brandsporen uit te wissen. »

Voor de vijftigste verjaardag van de kroning van de Maagd van Guadalupe sprak Paus Pius XII volgende woorden uit: « **Penselen die niet van deze wereld zijn hebben deze heerlijke beeltenis geschilderd, en de tand des tijds heeft haar onaangetast gelaten.** » Na een zo grondig onderzoek van de Wonderbare Beeltenis van de Tepeyac zal de volle betekenis van deze uitspraak ongetwijfeld tot ons doordringen.

EEN ACTUELE BOODSCHAP

« *De Maagd zal de kop van de Slang verpletteren.* » In Mexico heeft Onze-Lieve-Vrouw dat a.h.w. letterlijk gedaan, want haar Verschijning heeft voorgoed een einde gemaakt aan een demonische cultus waaronder een heel volk gebukt ging. *Tonantzin* tegenover *Tonantzin*: de Moeder Gods, één en al liefde en schoonheid, verdreef de moedergodin, Coatlicue, de incarnatie van de verdorvenheid en de lelijkheid.

Maar ook buiten Mexico heeft de Guadalupana grootse daden verricht. Toen aartsbisschop Montúfar vernam hoe groot het gevaar was dat de christenheid bedreigde van de kant van de Turken, zond hij een kopie van de Beeltenis – waarmee hij eerst het origineel aangeraakt had – naar de Spaanse koning Filips II. Deze schonk de kopie aan admiraal Andrea Doria, die ze mee aan boord nam van zijn vlaggenschip dat de christenvloot bij Lepanto naar de overwinning voerde, op 7 oktober 1571! Na de zeeslag bleef de Beeltenis eigendom van de Genuese familie, tot kardinaal Giuseppe Doria ze in 1811 ten geschenke gaf aan de kerk San Stefano d'Aveto, waar de Italianen ze tot op vandaag vereren. De Maagd van Guadalupe was op die wijze nauw betrokken bij een overwinning die voor lange tijd de zeeheerschap van de islam vernietigde, precies veertig jaar na de verschijningen van de Tepeyac.

Maar Satan gaf de strijd niet op. « *Voor een korte tijd losgelaten* » (Ap. 20, 3) keerde hij terug « *om zijn woede op de Vrouw te koelen* » en « *de overigen van haar kinderen te beoorlogen* » (Ap. 12, 17).

In 1810 kwam Mexico in opstand tegen het moederland, Spanje. Geheel ten onrechte werd de Guadalupana op de standaard van de onafhankelijkheidsoorlog geplaatst, om het gelovige volk een rad voor de ogen te draaien: anders zou het zich nooit laten verleiden hebben om deel te nemen aan een door en door antichristelijke, maçonnieke onderneming. « *De geschiedenis van de onafhankelijkheid van Mexico is die van de ontbinding van het vaderland, in zijn traditie, zijn grondgebied, zijn godsdienst en zijn samenleving, in zijn economie en in alle andere domeinen* » (Marcos Gordo, *Histórica* nr. 3, 1978, p. 21).

Na de afscheuring kwam de vrijmetselarij aan de macht. Met de steun van hun geestesgenoten in de Verenigde Staten

bonden de radicale liberalen de strijd aan met de katholieke Kerk. Zij hadden een duidelijk doel voor ogen: de vernietiging van de cultus van de Maagd van Guadalupe. De revoluties van 1875 en van 1910 brachten dat doel alsmaar dichterbij. In 1917 werd de Grondwet van Queretaro aangenomen, waarop de vervolging van de Kerk in alle hevigheid losbarstte en een hoogtepunt bereikte onder het regime van president Calles (1924-1934).

Het gevolg was de Oorlog van de Cristeros (1926-1929), toen een heel volk in opstand kwam in de naam van Christus Koning en de Maagd van Guadalupe: « *Drie jaar lang bood het katholieke volk het hoofd aan de verzamelde administratieve, economische en militaire krachten van de staat, die gerugsteund werd door de Verenigde Staten. [...] Het legde de wapens pas neer op de dag dat de bisschoppen en de priesters daartoe opdracht gaven, toen de cultus weer toegelaten werd en de kerken terug open gingen* » (Jean Meyer, *Apocalypse et Révolution au Mexique*, 1974, p. 24).

De Maagd triomfeerde over al Haar vijanden! In de jaren zeventig gingen jaarlijks 6 tot 8 miljoen pelgrims op weg naar de Tepeyac. Men moest een aanvang maken met de bouw van een nieuwe basiliek, dubbel zo groot als de oude, maar ook deze *Nueva Basílica* bleek in 1980 al te klein om de twintig miljoen bedevaarders op te vangen die toen geteld werden!

Welke toekomst wacht Mexico? Dit grote land moet de ziel van zijn verleden terugvinden, en die ziel is « *de Blijde Boodschap van de Tepeyac* ». Het verbond van de Tepeyac schiep een nationale gemeenschap van indianen én Spanjaarden: onder de sluier van éénzelfde Moeder werden de indianen van verschillende stammen die met elkaar in

haat leefden, samengebracht, en mét hen de kolonisatoren, de Spanjaarden. Als een Koningin richtte zij haar vredesboodschap tot al haar volkeren van de Nieuwe Wereld:

« *Ik ben jullie barmhartige Moeder, die van jou en die van jullie allemaal die op deze grond samenwonen, en de Moeder van iedereen die, vol liefde voor mij, tot mij zal roepen en zijn vertrouwen in mij zal stellen.* »

broeder Bruno Bonnet-Eymard
(gedeeltelijk ingekort)

